

Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ Ο ΜΩΡΑΪΤΙΔΗΣ ΚΑΙ Ο ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Ἑλεγχος τῆς Ἀκροπόλεως, 1883-1908

Τὸ παρὸν ἄρθρο ἀπέρρευσε ἀπὸ τὶς ἐρευνές μου γιὰ τὸν Παπαδιαμάντη καὶ τὸν Μωραϊτίδη, πρῶτος καρπὸς τῶν ὁποίων ὑπῆρξε τὸ βιβλίο ποὺ πρὸ ἐτῶν ἐκδόθηκε μὲ τὸν τίτλο [Τὸ λάβαρον]¹. Δὲν εἶναι βέβαια παράξενο ποὺ ἀπὸ τὸν ἓνα Ἀλέξανδρο ὀδηγηθήκαμε στὸν ἄλλο: εἶναι σὲ ὅλους γνωστὲς οἱ σχέσεις τῶν δύο συμπατριωτῶν λογοτεχνῶν, ἐνῶ λιγότερο γνωστὸ εἶναι ὅτι ὁ Μωραϊτίδης παρακίνησε τὸν Παπαδιαμάντη νὰ συνεργασθεῖ μὲ τὴν ἐφημερίδα Ἑφημερίς, ἀρκετὰ νωρίς, ἴσως κι ἀπὸ τὸ 1874, ὅπως ὑποστήριξα στὸ βιβλίο μου². Στὸ Μωραϊτίδη λοιπὸν χρωστάμε τὸ ὅτι ἔφερε τὸν Παπαδιαμάντη σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸ δημοσιογραφικὸ κόσμο, συγκυρία εὐτυχῆς ποὺ ὀδήγησε τὸ μεγάλο πεζογράφο μας, μέσω τῶν ἐφημερίδων, στὴ δημιουργικὴ γραφὴ.

Οἱ δύο Ἀλέξανδροι, στὰ τέλη τοῦ 19ου καὶ στὶς ἀρχές τοῦ 20οῦ αἰῶνα, συνέτασσαν συνήθως, μεταξὺ ἄλλων, καὶ ἑορταστικὰ θρησκευτικὰ ἄρθρα ποὺ δημοσίευαν ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ τῆς ἐποχῆς. Καὶ τὰ μὲν διάφορα ἄρθρα τοῦ Παπαδιαμάντη, ὅσα ἔχουν ἐντοπισθεῖ, ἔχουν ἀναδημοσιευθεῖ ἀπὸ τὸν Βαλέτα, τὴ Σεφερλῆ, τελευταῖα καὶ τὸν Τριανταφυλλόπουλο, στὰ Ἀπαντα ποὺ αὐτοὶ ἐξέδωσαν. Ὅμως τοῦ Μωραϊτίδη, ὅπως καὶ ὅλα ἄλλωστε τὰ ἔργα του, οὐσιαστικὰ παραμένουν ἄγνωστα, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει συγκεντρωτικὴ ἔκδοση τοῦ ἔργου του σὲ σειρὰ Ἀπάντων. Ἄν μάλιστα ἔλειπε καὶ ὁ ζῆλος τοῦ Ἰω. Ν. Φραγκοῦλα, οὐσιαστικὰ δὲν θὰ εἴχαμε καὶ εἰκόνα τῆς συγγραφικῆς του παραγωγῆς, ἀφοῦ ἡ βιβλιογραφία τοῦ Ἀλέξανδρου Μωραϊτίδη ποὺ συνέταξε ὁ Φραγκοῦλας³, εἶναι ὅ,τι σοβαρότερο ἔχει δημοσιευθεῖ γι' αὐτόν. Βλέποντας κανεὶς τὴ

1. Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, [Τὸ λάβαρον], ἀνέκδοτες παπαδιαμαντικὲς σελίδες ἀπὸ τὸ Ἀρχεῖο Ἀπόστολου Γ. Παπαδιαμάντη. Ἑκδοση κειμένων, σχόλια καὶ περιγραφή τοῦ Ἀρχείου, Φώτης Δημητράκοπουλος, Ἑκδόσεις Καστανιώτη, Ἀθήνα 1989.

2. [Τὸ λάβαρον], ὅ.π., σ. 88.

3. Ἰω. Ν. Φραγκοῦλας, «Βιβλιογραφία τοῦ Ἀλέξανδρου Μωραϊτίδη», Σκιαθίτικα Β'. Σύμμεκτα Σκιαθοῦ, Ἑκδόσεις «Ἰωλκός», Ἀθήνα 1979, σσ. 225-287.

βιβλιογραφία αυτή του Φραγκούλα, αναλογίζεται πόσο σημαντικό έργο, μ' όλες τις γνωστές αδυναμίες του, προσέφερε ο Γ. Βαλέτας με τα διάφορα "Απαντα Νεοελλήνων λογοτεχνών που επιμελήθηκε. Για να το πω αλλιώς, πόσο καλά θα ξέραμε τον Παπαδιαμάντη, αν δεν είχαμε από το 1955 την έκδοση Βαλέτα; ή, ακόμη, οι ελάχιστες γνώσεις των πολλών για το Μωραϊτίδη δεν οφείλονται κυρίως στην έλλειψη "Απάντων Μωραϊτίδη; είναι τυχαίο το ότι στις "Ιστορίες της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας του Λίνου Πολίτη και του Mario Vitti δεν υπάρχει καν μνεία του ονόματος του Μωραϊτίδη, ενώ μόνον στην "Ιστορία του Κ. Θ. Δημαρά βρίσκουμε δεκατρείς αράδες γι' αυτόν⁴; Και ο μὲν «φιλόπρωτος» Παπαδιαμάντης, όπως λέει ο Δημαράς, επισκίασε, περισσότερο ίσως απ' ό,τι θα έπρεπε, τον άλλο 'Αλέξανδρο, όμως είναι καιρός να αποκτήσουμε κάποια σύγχρονη έκδοση του Μωραϊτίδη — και είναι εύτυχημα το ότι ο Νίκος Τριανταφυλλόπουλος έχει ήδη ολοκληρώσει την επανέκδοση των διηγημάτων του Μωραϊτίδη⁵.

Η έρευνα των δύο κυριότερων έφημερίδων στα τέλη του περασμένου αιώνα, της "Εφημερίδος και της "Ακροπόλεως, απέδωσε καρπούς, αν και δεν υπήρξε τόσο συστηματική. Για τον Παπαδιαμάντη έχουν ήδη δημοσιευθεί κάποια πορίσματα καθώς και λανθάνοντα άρθρα για τη Μεγάλη "Εβδομάδα στο [Λάβαρον]⁶. "Ας επιτραπεί να μνημονεύσουμε το σημαντικότερο: ενώ όλοι πιστεύαμε ότι καμία επανέκδοση σε τόμο διηγημάτων του Παπαδιαμάντη δεν έγινε ενόσω ο συγγραφέας ήταν στη ζωή, εν τούτοις απέδειχθη⁷ ότι τέτοια έκδοση υπήρξε, άφαντη σήμερα, πριν από το 1900. Για να ξαναγυρίσουμε στο θέμα, το πλέον δυσεπίλυτο πρόβλημα για την έρευνα αυτή είναι το ζήτημα της πατρότητας των ανυπόγραφων θρησκευτικών άρθρων που δημοσιεύτηκαν στις δύο αυτές έφημερίδες, αλλά και σε άλλες όπως η "Εσπερινή και η Νέα "Εφημερίς⁸. Τα άρθρα μοιάζουν μεταξύ τους, αφού αναφέρονται στα ίδια θέματα, συχνά αναδημοσιεύονται από τις έφημερίδες ανάλογα με το χώρο που διαθέτουν, αυτούσια ή με παραλλαγές, πιθανώς και χωρίς την έγκριση ή με την άνοχη των συγγραφέων τους, οι όποιοι, συχνά πάλι, αντιγράφουν έαυτους και άλλλους, εφαρμόζοντας στην περίπτωση αυτή έμπρακτα τη βυζαντινή συνήθεια της «κλοπής» του λόγου, που για τους μεσαιωνικούς μας προγόνους, όπως λέει ο Θεόδωρος Πρό-

4. Κ. Θ. Δημαρά, "Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας, "Ικαρος [Αθήνα] 1985, σσ. 384-385.

5. 'Αλέξανδρος Μωραϊτίδης, Τα διηγήματα. Φιλολογική επιμέλεια Νίκος Δ. Τριανταφυλλόπουλος. Τόμος Α', Αθήνα 1990, τόμος Β', Αθήνα 1991, εκδόσεις «Γνώση» και «Στιγμή». Τόμος Γ', Αθήνα 1993, στιγμή.

6. [Τὸ λάβαρον], β.π., σσ. 52-61, 86-93, 102-105.

7. Στο ίδιο, σσ. 91-93 και πίν. 63-65.

8. Στο ίδιο, σσ. 89-91.

δρομος⁹, δὲν ἦταν ἀκλοπή, ἀλλὰ δάνειον, μᾶλλον δὲ οὐ δάνειον, ἀλλὰ δωρεάν, προκειμένου γιὰ θρησκευτικά, θεολογικά καλῶτερα, ζητήματα. Ἔτσι, κάποια βάση γιὰ τὸν ἔλεγχο τῆς πατρότητος τῶν θρησκευτικῶν ἄρθρων ἀποτελοῦν τὰ ἐνυπόγραφα ἄρθρα, ποὺ συνήθως ἔχουν τὴν ὑπογραφή Μ. ἢ Α.Μ. ἢ Μωραϊτίδης, ἢ Π., Α. Πδμ. ἢ Α. Παπαδιαμάντης.

Ἡ ἔρευνα ὁδήγησε στὸν ἐντοπισμὸ ἀγνωστων ἐνυπόγραφων ἄρθρων μὲ τὴν ὑπογραφή Π. στὴν ἐφημερίδα *Ἀκρόπολις* γιὰ τὰ Χριστούγεννα τοῦ 1886, γιὰ τὴ Μ. Παρασκευή, τὸ Μέγα Σάββατο καὶ τὴ γιορτὴ τοῦ Ἀη-Γιωργίου τοῦ 1887, τὰ Θεοφάνεια τοῦ 1906¹⁰, ὅπως καὶ ἀγνωστων μεταφράσεών του ἀπὸ ξένη λογοτεχνία¹¹. Χαρακτηριστικά θὰ ἀναφέρω τὴν περίπτωσιν τοῦ ἔτους 1887. Τὸ ἔτος αὐτὸ ὁ Παπαδιαμάντης δημοσιεύει στὴν *Ἐφημερίδα* μὲ τὴν ὑπογραφή Π. μερικά θρησκευτικά ἄρθρα καὶ ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τὴ σειρά ἄρθρων γιὰ τὴ Μεγάλῃ Ἑβδομάδα, ἀπὸ 30 Μαρτίου - 4 Ἀπριλίου. Στὴν *Ἀκρόπολις*, τὸ ἴδιο ἔτος, τὴν Κυριακὴ τῶν Βατῶν καὶ τὴ Μ. Δευτέρα δημοσιεύει ἄρθρα γιὰ τὴ Μεγάλῃ Ἑβδομάδα ὁ Μωραϊτίδης μὲ τὴν ὑπογραφή Μ. Ὅμως στὴν ἐφημερίδα αὐτὴ τὴ Μ. Τρίτῃ καὶ Μ. Τετάρτῃ δὲν ὑπάρχουν θρησκευτικά ἄρθρα, τὴ Μ. Πέμπτῃ, ἔχουμε ἓνα, ἀνυπόγραφο, ἐνῶ τὴ Μ. Παρασκευὴ ἔχουμε ἓνα μὲ τὴν ὑπογραφή Π. καὶ ἓνα ἄλλο ἀνυπόγραφο, ἓνα μὲ τὴν ὑπογραφή Π. τὸ Μ. Σάββατο, καί, τέλος, ἓνα ἀνυπόγραφο τὴν Κυριακὴ τοῦ Πάσχα. Ἔτσι, ἀκόμα καὶ μέσα στὴν ἴδια αὐτὴ σειρά γιὰ τὴ Μ. Ἑβδομάδα ἔχουμε ἐναλλαγὴ τῶν συγγραφέων.

Ἄς πᾶμε, λοιπόν, καὶ πάλι στὸν Παπαδιαμάντη καὶ νὰ ποῦμε ὅτι, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴ βιβλιογραφία μεταφράσεων τοῦ Παπαδιαμάντη ποὺ συνέταξε ὁ Βαλέτας¹², ὁ τελευταῖος δὲν ἐρεῦνησε τὰ φύλλα τῆς *Ἀκροπόλεως* πρὶν ἀπὸ τὸ 1892, ἐνῶ ἀπὸ τὴν *Ἐφημερίδα* εἶδε μόνον τὰ ἔτη 1883 ἕως καὶ 1889, καὶ 1891. Καταλαβαίνουμε ἐπομένως ὅτι πρέπει νὰ ἀναμένουμε καὶ ἄλλα ἀγνωστα μεταφράσματα, ὅπως καὶ πράγματι βρήκαμε τὸ ἔτος 1887, μὲ ὑπογραφή Π. στὴν *Ἀκρόπολις*¹³. Ὁ Φραγκούλας, ἀντιθέτως, φαίνεται ὅτι ἔχει κάνει συστηματικὴ ἔρευνα γιὰ τὰ δημοσιεύματα τοῦ Μωραϊτίδη σὲ ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ, καθὼς φυσικὰ καὶ σὲ αὐτοτελεῖς τόμους.

9. Ph. A. Demetracopoulos, «The Exegeses of the Canons in the Twelfth Century as School Texts», *Δίπτυχα* 1 (1979) 143.

10. Τὸ ἄρθρο γιὰ τὰ Χριστούγεννα τοῦ 1886 τὸ ξαναδημοσίευσεν ὁ Φ. Ἀ. Δημητράκοπουλος στὴν ἐφ. *Ἡ Καθημερινή*, 31.12.1989, σσ. 20, 25 καὶ γιὰ τὰ Θεοφάνεια τοῦ 1906 στὴν ἴδια ἐφημερίδα, 7.1.1990, σ. 20.

11. Βλ. τώρα στὸ βιβλίο τοῦ Φώτῃ Δημητράκοπουλου, «Ἄνθος τῆς Ἑδέμ». Παπαδιαμαντικά κείμενα καὶ μελέτες, Ἐκδόσεις Φιλιππότῃ. Ἀθήνα 1999, σσ. 201-217, τὸ ἄρθρο μὲ τίτλο «Ἀφρικανικὴς» καὶ ἄλλες μεταφράσεις μὲ τὴν ὑπογραφή Π.), καθὼς καὶ τὴν Ἑνότητα Α'. Θρησκευτικὰ ἄρθρα), μὲ θέμα τὰ Πασχαλινὰ ἄρθρα τοῦ 1887 καὶ 1888.

12. Τὰ Ἀπαντα τοῦ Ἀλέξανδρου Παπαδιαμάντη, ἐπιμέλεια Γ. Βαλέτα, τόμος πέμπτος, Ἐκδοτικὸς Οἶκος Βίβλος, [Ἀθήνα 1954], σσ. 522 κ.ἑξ.

13. Βλ. στὴ σελ. 11.

Καιρός είναι ν' αρχίσουμε νά ασχολούμαστε με φιλολογική ακρίβεια με τὸ ἔργο τοῦ Μωραϊτίδη¹⁴. Τὸ θέμα τῶν λανθανόντων αὐτῶν ἄρθρων τοῦ Μωραϊτίδη, εἶναι βέβαια δευτερότερο μπροστὰ στὸ κύριο αἷτημα τῆς ἐπανεκδόσης τοῦ καθαυτὸ λογοτεχνικοῦ του ἔργου, διηγημάτων, ταξιδιωτικῶν, περιγραφῶν, χρονογραφημάτων, δραμάτων, μυθιστορημάτων καὶ ποιημάτων. Ἐχοντας τὸ ἔργο, κάποτε θὰ μπορέσουμε νά μιλήσουμε σωστότερα καὶ δικαιοτέρα γιὰ τὸν ἄλλο Ἀλέξανδρο, τὸν Μωραϊτίδη. Τὸ *Λεύκωμα Μωραϊτίδη*¹⁵ ποὺ ἐξέδωσα τὸ 2002, ἀμέσως μετὰ τὸ *Λεύκωμα Παπαδιαμάντη*, μπορεῖ νά θεωρηθεῖ καὶ ὡς προσπάθεια νά ξαναθυμίσουμε τὴν ιδιότυπη λογοτεχνικὴ μορφή τοῦ ἄλλου Ἀλέξανδρου καὶ μοναχοῦ Ἀνδρόνικου.

Ὁ ἔλεγχος τῶν συγκεκριμένων φύλλων τῆς ἡμερίδας Ἀκρόπολις ἔγινε στὸ Τμήμα Μικροφωτογράφησης τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς.

Κατὰ τὴν ἔρευνα αὐτὴ περιοριστήκαμε στὴν ἡμερίδα Ἀκρόπολι καὶ μάλιστα στὰ φύλλα εἰκοσιπέντε ἐτῶν, ἀπὸ τὸ 1883 ἕως καὶ τὸ 1908, ἐνῶ ιδιαίτερη ἔμφαση δόθηκε στὰ φύλλα ποὺ κυκλοφοροῦσαν κατὰ τίς μεγάλες χριστιανικὲς γιορτὲς κάθε χρόνου. Οἱ ἀναγραφὲς τῶν ἐτῶν 1892 καὶ 1893 δὲν καταχωροῦνται ἐδῶ, διότι ἡ σειρὰ τοῦ 1892 ἔχει ἐκδοθεῖ στὰ Ἀπαντα 5, σσ. 170-173, καὶ τοῦ 1893 στὸ [Λάβαρον], σσ. 52-61. Ἡ καταγραφή ποὺ ἀκολουθεῖ δίνει μικρὴ εἰκόνα τῆς μεγάλης ἔκτασης τῆς θρησκευτικῆς ἀρθρογραφίας στὶς παλιὲς ἡμερίδες καὶ μπορεῖ κάποτε νά βοηθήσει στὴν ταύτιση καὶ τῶν ἀνυπόγραφων ἀρθρων.

ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΑΡΘΡΩΝ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΕΟΡΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΦΗΜ. ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ, 1883-1908

1883

Ἀκρόπολις, 25 Δεκεμβρίου 1883

«Ἡ γλυκυτέρα καὶ θαλπερωτέρα αὐγὴ ἀνατέλλει ἡ σημερινή! Τὸ ἑωθινὸν λυκόφως μετέχει ρόδων καὶ σακχάρους.»

«Χριστούγεννα».

14. Χρήσιμο γιὰ μιὰ πρώτη οὐσιαστικὴ ἐκτίμηση τοῦ ἔργου τοῦ Μωραϊτίδη εἶναι τὸ βιβλίον ποὺ ἐκδόθηκε μετὰ φιλολογικὴ ἐπιμέλεια Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλου μετὰ τὸν τίτλον Ὁμόπλου πλοῖον. 5 κείμενα γιὰ τὸν Ἀλέξανδρον Μωραϊτίδη. Τέλλου Ἀγρα, Κωστὴ Παλαμᾶ, Παύλου Νιρβάνα, Κώστα Στεργιόπουλου, Ν. Γ. Πεντζίκη. Ἐκδόσεις «Γνώση» καὶ «Στιγμή», Ἀθήνα 1990.

15. Φώτης Δημητρακόπουλος, Ὁ μοναχὸς Ἀνδρόνικος. Λεύκωμα Μωραϊτίδη, Ἐκδόσεις Ergo, Ἀθήνα 2002.

«Ἐξ ὧν τῶν μεγάλων ἑορτῶν ἡ γλυκυτέρας συγκινήσεις εἰς τὰς καρδίας τῶν χριστιανῶν προξενούσα εἶνε τὰ Χριστούγεννα.»

1884

Ὑπάρχουν μόνο τὰ φύλλα Νοεμβρίου-Δεκεμβρίου, ὅπου δὲν βρέθηκε κανένα θρησκευτικὸ ἄρθρο.

1885

Δὲν ὑπάρχει σχεδὸν κανένα θρησκευτικὸ ἄρθρο.

Ἀκρόπολις, 25 Δεκεμβρίου 1885

«Τὰ Χριστούγεννα».

«Δύω εἶχεν ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν τῇ δουλείᾳ μεγάλας ἑορτὰς — τὸ Ἅγιον Πάσχα καὶ τὰ Χριστούγεννα — θρησκευτικὰς καὶ ἐθνικὰς, διότι ἐν τῇ πίστει αὐτοῦ περὶσσεύουσιν δὲν διέκρινε τὴν θρησκείαν ἀπὸ τὸν ἐθνισμόν του, ὅτε ὁ Ἑλληνισμὸς ἦτο Γένος, ἦτο Ὁρθοδοξία, ἦτο πίστις.»

1886

Ἀκρόπολις, (Μ.) Δευτέρα 7 Ἀπριλίου 1886

«Ἡ Ἑβδομάς τῶν Παθῶν».

«Εἰσερχόμεθα εἰς τὴν ἑβδομάδα τῶν παθῶν ὡς χριστιανοί· ἀλλ' εἰσερχόμεθα εἰς τὴν ἑβδομάδα τῶν Παθῶν καὶ ὡς Ἕλληνες. Οὐδέποτε ἄλλοτε ἴσως πατρίς καὶ θρησκεία ἐταυτίσθησαν ἐν τοιαύτῃ μουσικῇ ἀρμονίᾳ.»

Ἀκρόπολις, (Μ.) Σάββατον 12 Ἀπριλίου 1886

«Ὁ Ἐπιτάφιος».

«Καθ' ὅλην τὴν χθὲς ἡμέραν ἡ πρωτεύουσα διετέλει ἐν διηνεκεῖ κινήσει» (τὸ ἄρθρο αὐτὸ εἶναι περιγραφή τῆς περιφορᾶς τοῦ ἐπιταφίου ἀπὸ τὶς κυριότερες ἐνορίες τῆς Ἀθήνας).

Ἀκρόπολις, Πέμπτη 25 Δεκεμβρίου 1886

«Καὶ αὐτὰ ἐγήρασαν».

«Διατὶ ἄρα γε, ὡς αὖτις ἡμέρα τῆς 25ης Δεκεμβρίου προσεγγίζῃ, ὡς ὕδατος σταγὼν ἀποσπασμένη ἐκ τοῦ ἀπείρου, ὅπως καταπέσῃ εἰς τὰς ἀκαταμετρήτους ἀβύσσους τοῦ παρελθόντος, ὡς αὖτις ἡχοῦν οἱ αὐτοὶ καὶ κροτοῦν τὰ τύμπανα τῶν παίδων τῆς γειτονιάς, ψαλλόντων τὸ μονότονον τῶν Χριστουγέννων ἄσμα·» Ὑπογραφή Π.

1887

Ἀκρόπολις, Κυριακὴ (τῶν Βατῶν) 29 Μαρτίου 1887

Στήλη: Τὰ τῆς ἡμέρας

«Ἡ Μ. Ἑβδομάς».

«Ἀπὸ τῆς αὖριον, Δευτέρα, ἄρχεται ἡ ἑβδομάς τῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου, ἥτις καὶ «μεγάλη» ἀπεκλήθη, διότι κατὰ τὸν Χρυσόστομον «μεγάλα τινὰ καὶ ἀπόρρητα τυγχάνει τὰ ὑπάρξαντα ἡμῖν ἐν αὐτῇ».» Ὑπογραφή *M.*

Ἀκρόπολις, (Μ.) Δευτέρα 30 Μαρτίου 1887

«Μ. Δευτέρα».

Λειτουργία τῶν προηγουμένων [sic]

«Τὴν ἐσπέραν ταύτην ψάλλεται καὶ πάλιν ὁ Νυμφίος ἐν τοῖς ναοῖς, γίνεται δὲ μνεῖα τῆς παραβολῆς τῶν Δέκα Παρθένων.» Ὑπογραφή *M.*

Ἀκρόπολις, (Μ.) Πέμπτη 2 Ἀπριλίου 1887

Στήλη: Τὰ τῆς ἡμέρας

«Τελεῖται ἡ ἀνάμνησις τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου.»

Ἀκρόπολις, (Μ.) Παρασκευή 3 Ἀπριλίου 1887

«Ἡ μεγάλη ἡμέρα τοῦ Χριστιανισμοῦ».

«Μερίστην, οὐχὶ δὲ ἀπλῶς μεγάλην, ὅπως τὰς ἄλλας ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος τῶν Παθῶν, ἔπρεπε νὰ καλῶμεν τὴν σήμερον ἡμέραν, καθ' ἣν ἡ θυσία τοῦ Γολγοθᾶ ἐτελέσθη, ἡ ἐξ ὁλοκλήρου τὸ πρόσωπον τοῦ κόσμου μεταβαλοῦσα καὶ ἐπὶ τῶν τυχῶν τῆς ἀνθρωπότητος τηλικαύτην ἀσκήσασα ἐπιρροήν.» Ὑπογραφή *II.*

«Μεγάλη Παρασκευή».

«Εἶνε ἡ σεμνοτέρα καὶ ἱερωτέρα τοῦ χριστιανικοῦ ἔτους ἡμέρα, διότι κατ' αὐτὴν τελεῖται ἡ ἀνάμνησις τῶν παθῶν καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν.»

Ἀκρόπολις, (Μ.) Σάββατον 4 Ἀπριλίου 1887

«Παραμονή».

«Οὐδεμίαν θὰ ἔλεγεν ὑπερβολὴν ὁ ἰσχυριζόμενος, ὅτι, σχεδὸν πάντοτε πραγματικὴ ἐορτὴ καταντᾷ νὰ γίνη ἡ παραμονὴ ἐορτῆς τινος.» Ὑπογραφή *II.*

Ἀκρόπολις, Κυριακὴ (τοῦ Πάσχα) 5 Ἀπριλίου 1887

«Χριστὸς Ἀνέστη!».

«Ὑπάρχουσιν λέξεις, αἵτινες ἐνέχουσιν ἀκαταμάχτην γοητείαν· ἀρκεῖ νὰ τὰς προσφέρῃτε διὰ νὰ τραγουδήσῃτε τὸ ὠραιότερον τῶν ἀσμάτων.»

Ἀκρόπολις, Πέμπτη 23 Ἀπριλίου 1887

«Ἅγιος Γεώργιος ὁ Μεγαλομάρτυς».

«Οἱ πλεῖστοι τῶν ἀναγνωστῶν τῆς «Ἀκροπόλεως» θὰ ἀγνοοῦσι τὰ κατὰ τὸν Ἅγιον Γεώργιον τὸν μεγαλομάρτυρα, οὗ τὴν μνήμην ἐορτάζει σήμερον ἡ Ἐκκλησία.» Ὑπογραφή *II.*

1888

Ἀκρόπολις, Κυριακὴ (τῶν Βατῶν) 17 Ἀπριλίου 1888

Στήλη: Τὰ τῆς ἡμέρας

«Κυριακὴ τῶν Βατῶν».

«Πανηγυρικὴ ἡ σήμερον ἡμέρα, μετὰ τὰς τόσας τῆς νηστείας πενθίμους ἐβδομάδας.» Ὑπογραφή *Μ.*

«Μεγάλῃ Ἑβδομάδι.»

«Α' Μεγάλῃ Δευτέρᾳ.»

«Ἀπὸ τῆς αὐριον ἀρχεται, ἡ Μεγάλῃ Ἑβδομάδι, ἥς τὴν ἐπωνυμίαν οὕτως ἐξηγεῖ ὁ Θεὸς Χρυσόστομος:» Ὑπογραφή *Μ.*

Ἀκρόπολις, (Μ.) Δευτέρα 18 Ἀπριλίου 1888

«Β'. Μεγάλῃ Τρίτῃ.»

«Σήμερον τὴν ἐσπέραν θὰ ψαλῇ ἐν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς ἡ ἀκολουθία τῆς αὐριον Τρίτης.» Ὑπογραφή *Μ.*

Ἀκρόπολις, (Μ.) Τρίτῃ 19 Ἀπριλίου 1888

«Γ'. Μεγάλῃ Τετάρτῃ.»

«Ἀπόψε διὰ τελευταίαν φορὰν θ' ἀκούσῃτε τὸ Ἰδοῦ ὁ Νυμφίος!»

Ἀκρόπολις, (Μ.) Τετάρτῃ 20 Ἀπριλίου 1888

«Δ'. Μεγάλῃ Πέμπτῃ.»

«Τὴν ἐσπέραν ταύτην ἐν τῇ ἀγρυπνίᾳ δὲν θὰ ψαλῇ πλέον τὸ Ἰδοῦ ὁ Νυμφίος.» Ὑπογραφή *Α. Μωραϊτίδου.*

Ἀκρόπολις, (Μ.) Πέμπτῃ 21 Ἀπριλίου 1888

«Ε'. Μεγάλῃ Παρασκευῇ.»

«Ἀφοῦ ἀνέτειλεν ἡ 23 Μαρτίου, ἡμέρα τῆς ἐβδομάδος Παρασκευῇ.» Ὑπογραφή *Α. Μωραϊτίδου.*

Ἀκρόπολις, (Μ.) Παρασκευῇ 22 Ἀπριλίου 1888

«ΣΤ'. Μέγα Σάββατον.»

«Περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου τῆς Παρασκευῆς, ὁ Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας καὶ Νικοδήμος ὁ βουλευτής, ἀμφοτέροι κεκρυμμένοι μαθηταὶ τοῦ Σωτῆρος.» (Ἀναδημοσιεύεται στίς 30/3/90 μετὰ τὴν ὑπογραφή *Α.Μ.*)

Ἀκρόπολις, Κυριακὴ (τοῦ Πάσχα) 24 Ἀπριλίου 1888

Πῶς ἐορτάζομεν τὸ Πάσχα.»

«Πόσον πτωχὸν τὸ Πάσχα διέρχεται παρ' ἡμῖν!»

«Κυριακὴ τοῦ Πάσχα.»

«Ἀναστάσεως ἡμέρα λαμπρυνώμεν λαοί, Πάσχα Κυρίου Πάσχα. Ἑορτὴν ἐορτῶν καὶ πανήγυριν πανηγύρεων.» Ὑπογραφή *Μ.*

«Χριστὸς Ἀνέστη.»

«Καθ' ἣν ὥραν τίθεται εἰς τὸ πιεστήριον τὸ φύλλον ἡμῶν, χαρμολύνει ἀντηχοῦσιν οἱ κώδωνες καὶ οἱ ναοὶ καὶ αἱ ὁδοὶ πληροῦνται.»

1889

Ἀκρόπολις, Παρασκευὴ 6 Ἰανουαρίου 1889

«Τὰ Φῶτα».

«Μὲ πόσῃ γαλήνῃ ἐκάθηντο χθὲς τὴν νύκτα παρὰ τὴν ἐστίαν οἱ παῖδες τοῦ μικροῦ χωρίου.» Ὑπογραφή Μ.

Ἀκρόπολις, Κυριακὴ (τῶν Βατῶν) 2 Ἀπριλίου 1889

«Κυριακὴ τῶν Βατῶν».

«Σήμερον ἡ ἐκκλησία πανηγυρίζει τὴν λαμπρὰν καὶ χαρμόσυνον τῶν Βατῶν ἑορτὴν, εἰς ἀνάμνησιν τῆς εἰς Ἱεροσόλυμα θριαμβευτικῆς εἰσόδου τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.»

Ἀκρόπολις, (Μ.) Παρασκευὴ 7 Ἀπριλίου 1889

«Ὁ Ἐπιτάφιος».

«Οὕτως ἐπεκράτησε παρὰ τῷ λαῷ νὰ καλῇται ἡ ἀκολουθία τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, ἥτις οἰκονομικῶς ἐν Ἀθήναις ἀναγινώσκεται τὴν ἐσπέραν ταύτην.»

Ἀκρόπολις, (Μ.) Σάββατον 8 Ἀπριλίου 1889

«Μέγα Σάββατον».

«Σήμερον ἡ Ἐκκλησία σεμνὴν ἄγει ἑορτὴν, καταπαύσεως ἱερᾶς ἡμέραν, τὴν θεόσωμον ταφὴν καὶ τὴν εἰς Ἄδου Κάθοδον τοῦ Σταυρωθέντος Χριστοῦ, ὅστις τρεῖς ἡμέρας ἔμεινεν ἐν τῷ τάφῳ καθ' ἃ τοῖς Ἰουδαίοις ἔλεγεν.»

Ἀκρόπολις, Κυριακὴ (τοῦ Πάσχα) 9 Ἀπριλίου 1889

«Χριστὸς Ἀνέστη!».

«Ἦτο μεσονύκτιον τῆς μιᾶς τῶν σαββάτων, ὅτε αἱ μυροφόροι περιαλγεῖς ἀπὸ τῆς Σταυρώσεως καὶ τῆς ταφῆς τοῦ Ἰησοῦ, κεκρυμμέναι διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, λαβοῦσαι ἀρώματα ἐπορεύοντο εἰς τὸ μνημεῖον, ὅπως ἀλείψωσι τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ κατὰ τὸ Ἑβραϊκὸν ἔθος καὶ ἰδοὺ σεισμός μέγας ἐγένετο.»

«Κυριακὴ τοῦ Πάσχα».

«Αἱ εἰς τὸν ἐνταφιασμόν τοῦ Σωτῆρος κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς Παρασκευῆς παρευρεθεῖσαι γυναῖκες, Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ μετὰ τῶν λοιπῶν ἐπιστρέψασαι ἀπὸ τοῦ Γολγοθᾶ εἰς τὴν πόλιν ἐτοίμασαν ἀρώματα καὶ μῦρα, ἵνα ἐλθοῦσαι μετὰ ταῦτα ἀλείψωσι τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ.»

1890

Ἀκρόπολις, Σάββατον 6 Ἰανουαρίου 1890

Στήλη: Τὰ τῆς ἡμέρας

«Ὁ Μέγας Ἀγιασμός τῶν Ὑδάτων ἐν τῇ μεγάλῃ δεξαμενῇ».

«Σήμερον τελεῖται ἡ ποιητικωτάτη ἑορτὴ τοῦ ἀγιασμοῦ τῶν ὑδάτων.»

Ἀκρόπολις, Κυριακὴ (τῶν Βατῶν) 25 Μαρτίου 1890

«Κυριακὴ τῶν Βατῶν».

«Πανηγυρικὴ ἡ σήμερον ἡμέρα μετὰ τὰς τόσας τῆς νηστείας πενθίμους ἐβδομάδας.» (Τὸ ἄρθρο αὐτὸ εἶναι ἀνυπόγραφο. Ἀποτελεῖ ὅμως ἀναδημοσίευση τοῦ ἄρθρου Κυριακῇ τῶν Βατίων τῆς 17/4/1888 ποὺ φέρει τὴν ὑπογραφή Μ.)

Ἀκρόπολις, (Μ.) Τρίτῃ 27 Μαρτίου 1890

«Μεγάλῃ Ἑβδομάς».

«Μεγάλῃ Τετάρτῃ».

«Ἀπόψε διὰ τελευταίαν φορὰν θ' ἀκούσῃτε τὸ Ἰδοῦ ὁ Νυμφίος!» (Τὸ ἄρθρο ἀποτελεῖ ἀναδημοσίευση τοῦ ἄρθρου τῆς Μ. Τρίτης 19/4/1888.)

Ἀκρόπολις, (Μ.) Τετάρτῃ 28 Μαρτίου 1890

«Τῆς Μεγάλῃς Πέμπτης».

«Τὴν ἐσπέραν ταύτην ἐν τῇ ἀγρυπνίᾳ δὲν θὰ ψαλῇ πλέον τὸ Ἰδοῦ ὁ Νυμφίος, ἀλλ' ἀντὶ τοῦτου ἕτερον τροπάριον ἀσματικόν, σεμνότατον ὡσαύτως, τὸ Ὅτε οἱ ἔνδοξοι μαθηταί.» (Τὸ ἄρθρο ἀποτελεῖ ἀναδημοσίευση τοῦ ἄρθρου τῆς Μ. Τετάρτης 20/4/1888 τοῦ Α. Μωραϊτίδῃ.)

Ἀκρόπολις, (Μ.) Πέμπτῃ 29 Μαρτίου 1890

«Ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ».

«Ἡ σημερινὴ ἡμέρα εἶνε ἀπὸ τὰς μελαγχολικωτέρας τοῦ βίου τοῦ Θεανθρώπου.»

«Ἡ Μεγάλῃ Ἑβδομάς».

«Μεγάλῃ Παρασκευῇ».

«Ἀφοῦ ἀνέτειλεν ἡ 23 Μαρτίου.» Ὑπογραφή Α.Μ. (Τὸ ἄρθρο ἀποτελεῖ ἀναδημοσίευση τοῦ ἄρθρου τῆς Μ. Πέμπτης 21/4/1888 τοῦ Α. Μωραϊτίδῃ.)

Ἀκρόπολις, (Μ.) Παρασκευῇ 30 Μαρτίου 1890

«Χριστὸς πάσχων».

«Ὡχρὸς, ὡς φθινοπωρινὸν φύλλον, μὲ τοὺς μεγάλους πλήρεις θείου ἔρωτος γαλανοὺς ὀφθαλμούς του, μὲ τὰς αὐλακωμένας ἐκ τοῦ πόνου καὶ τῆς θλίψεως παρειᾶς του, μὲ τὴν ἀπαλὴν καὶ χρυσίζουσαν γενειάδα του, μὲ τὴν μακρὰν οὐλώδη καὶ δλόξανθον κόμην του, ἐν μέσῳ τῆς ἐρήμου, ξηρᾶς, στυγνῆς, θανασίμως μελαγχολικῆς πεδιάδος τῆς Ἱερουσαλήμ, ἐν τόπῳ δυσανύμῳ ἵσταται καθηλωμένος ὁ εἰς ἄνθρωπον μεταμορφωθείς Θεός, ἡ θειοτάτῃ τοῦ ἄλγους καὶ ἀφοσιώσεως προσωποποιήσις, ὁ γλυκύτατος Ἰησοῦς.»

«Μέγα Σάββατον».

«Περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου τῆς Παρασκευῆς Ἰωσήφ ὁ Ἀριμαθαίας καὶ Νικόδημος ὁ βουλευτής, ἀμφοτέροι κεκρυμμένοι μαθηταί τοῦ Σωτῆρος.» Ὑπογραφή Α.Μ. (Τὸ ἄρθρο ἀποτελεῖ ἀναδημοσίευση τοῦ ἄρθρου τῆς Μ. Παρασκευῆς 22/4/1888 τοῦ Α. Μωραϊτίδῃ.)

Ἀκρόπολις, (Μ.) Σάββατον 31 Μαρτίου 1890

«Μεγάλῃ Παρασκευῇ».

Τῆς Μεσημβρίας

«Χθὲς ἦτο ἡ μελαγχολικωτάτη ἡμέρα τοῦ Χριστιανισμοῦ.»

Ἀκρόπολις, Κυριακὴ (τοῦ Πάσχα) 1 Ἀπριλίου 1890

«Χριστὸς Ἀνέστη».

«Γλυκεία νύξ, νύξ φιλημάτων ἀδελφικῶν καὶ πυροβολισμῶν βαρβάρων»· σπὸ ἴδιο ἄρθρο ὁ συγγραφέας ἀναφέρει: «Συχνάκις παρευρέθην εἰς τέλεσιν τῆς Ἀναστάσεως ἐν Ρωσσίᾳ...»

«Ἡ πρώτη Ἀνάστασις».

«Χθὲς ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν ἐτέλει μὴν τῶν μεγαλοπρεπεστάτων καὶ ἱερωτάτων αὐτῆς τελετῶν, τὴν πρώτην λεγομένην Ἀνάστασιν.»

Ἡ 25ῃ καὶ 26ῃ Δεκεμβρίου ἀπουσιάζουν ἀπὸ τὸν τόμο.

1891

Ἀκρόπολις, Κυριακὴ (τῶν Βαΐων) 14 Ἀπριλίου 1891

«Ἡ Βαϊοφόρος Κυριακή».

«Μεγαλοπρεπῶς ἐορτάζει σήμερον ἡ Ἐκκλησία τὴν εἰς Ἱεροσόλυμα θριαμβευτικὴν εἴσοδον τοῦ Σωτῆρος πρὸ ἑξ ἡμερῶν τοῦ Πάσχα.»

Ἀκρόπολις, (Μ.) Δευτέρα 14 Ἀπριλίου 1891

«Μεγάλῃ Δευτέρᾳ».

«Ἰδοὺ ὁ Νυμφίος ἔρχεται. Ἐξέλθετε ὅλοι εἰς προὔπαντήσιν του.»

«Μεγάλῃ Τρίτῃ».

«Τὴν ἐσπέραν ταύτην ψάλλεται ἐν τοῖς Ναοῖς καταनुκτικώτατα ἡ ἀκολουθία τῆς τῶν Δέκα παρθένων παραβολῆς, ἥς μικρὰν ἀνάλυσιν δημοσιεύομεν.»

Ἀκρόπολις, (Μ.) Τρίτῃ 16 Ἀπριλίου 1891

«Μεγάλῃ Τετάρτῃ».

«Ἡ ἀκολουθία ἡ ὁποία θὰ ψαλῇ τὴν ἐσπέραν ταύτην, εἶνε ἐκ τῶν περιπαθεστέρων τῆς Μ. Ἑβδομάδος.»

Ἀκρόπολις, (Μ.) Τετάρτῃ 17 Ἀπριλίου 1891

«Μεγάλῃ Πέμπτῃ».

«Ἐν τῇ ἀγρυπνίᾳ τῆς ἐσπέρας ταύτης δὲν θὰ ἀκούσητε πλεόν τὸ καταनुκτικὸν τροπάριον: «Ἰδοὺ ὁ Νυμφίος ἔρχεται», ἀλλὰ, ἄλλο σεμνὸν τοῦτο καὶ περιπαθεές, τὸ «Ὅτε οἱ ἐνδοξοὶ μαθηταὶ» κατὰ τὸ αὐτὸ ὕφος καὶ τὸν αὐτὸν ἦχον ψαλλόμενον καὶ τοῦτο.» (Τὸ ἄρθρο αὐτὸ παρουσιάζει πολλὰς ὁμοιότητες μὲ αὐτὰ τῆς Μ. Τετάρτης 20/4/88 καὶ 28/3/90 τοῦ Α. Μωραϊτίδη.)

Ἀκρόπολις, (Μ.) Πέμπτῃ 18 Ἀπριλίου 1891

«Μεγάλῃ Παρασκευῇ».

«Τῇ ἐσπέρᾳ ταύτῃ, κατὰ τὴν συνήθη ὥραν τῶν νυκτίων ἀκολουθιῶν, ἔρχεται ἡ μεγαλοπρεπεστάτη ἀληθῶς ἀκολουθία τῶν Παθῶν τοῦ Σωτῆρος, ἡ κοινῶς κα-

λουμένη τὰ Δώδεκα Εὐαγγέλια, ἕνεκα τῶν κατ' αὐτὴν ἀναγινωσκομένων κατὰ δαλείμματα 12 Εὐαγγελίων ἐξιστορούντων τὰ σεπτὰ τοῦ Σωτῆρος πάθη ἀπὸ τῆς προδοσίας μέχρι τῆς ταφῆς αὐτοῦ.»

Ἀκρόπολις, (Μ.) Παρασκευὴ 19 Ἀπριλίου 1891

«Μέγα Σάββατον».

«Πασῶν τῶν ἡμερῶν, αἱ ἅγιοι τεσσαρακοσταὶ ὑπερέχουσι, τούτων δὲ πάλιν ἡ Μεγάλῃ τεσσαρακοστῇ, τούτων δὲ μεγαλειτέρα, ἡ Μεγάλῃ Ἑβδομάς καὶ τῆς Μεγάλῃς Ἑβδομάδος τοῦτο τὸ μέγα καὶ ἅγιον Σάββατον.»

Ἀκρόπολις, (Μ.) Σάββατον 20 Ἀπριλίου 1891

«Μεγάλῃ Παρασκευῇ».

Πρὸ μεσημβρίας

«Τὴν μελαγχολικωτέραν καὶ ὑψηλοτέραν καὶ ποιητικωτέραν καὶ ἱερωτέραν ἑορτὴν ἤγε χθὲς ὁ ὀρθόδοξος χριστιανικὸς κόσμος.»

«Μέγα Σάββατον».

«Σήμερον ἡ ἐκκλησία σεμνὴν ἄγει ἑορτὴν, καταπτώσεως ἱερᾶς ἡμέραν, τὴν Θεόσωμον ταφὴν καὶ τὴν εἰς Ἀδου κάθοδον τοῦ Σταυρωθέντος Χριστοῦ, ὅστις τρεῖς ἡμέρας ἔμεινεν ἐν τῷ τάφῳ καθ' ἃ τοῖς Ἰουδαίοις ἔλεγε.» (Τὸ ἄρθρο ἀποτελεῖ ἀναδημοσίευση τοῦ ἁρθροῦ τῆς 8/4/89 μὲ τὸν ἴδιο τίτλο.)

Ἀκρόπολις, Κυριακὴ 21 Ἀπριλίου 1891

«Ἡ Ἀνάστασις».

«Καθ' ἣν στιγμὴν θὰ κυκλοφορήσῃ ἡ «Ἀκρόπολις» λαμπρόφωτοι οἱ ναοὶ θ' ἀντηχοῦν ὑπὸ τοὺς χαρμοσύνους ὕμνους τῆς Ἀναστάσεως, καὶ ὁ κόσμος ἀγαλλιωὺν καὶ χαίρων θὰ ἄδῃ ἄσματα χαρᾶς, θὰ ψάλλῃ ὕμνους θριάμβου τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ἐκκλησίας. Χριστὸς ἀνέστη ἀπαντοῦν ἐνὶ στόματι οἱ ὀρθόδοξοι πάντες.»
 «Ὅλα τὰ ἄρθρα τῆς Μ. Ἑβδομάδος 1891 ἐκτὸς ἀπ' τὸ «Μεγάλῃ Παρασκευῇ» τοῦ Μ. Σαββάτου 20/4 δημοσιεύθησαν στὴ στήλῃ «Τὰ τῆς ἡμέρας» μὲ τὸ γενικὸν τίτλο «Ἡ ἑβδομάς τῶν παθῶν».

Ἀκρόπολις, Τετάρτῃ 25 Δεκεμβρίου 1891

«Τὰ Χριστούγεννα».

«Ἡ παραμονὴ — τὰ κάλαντα — οἱ καλικάντζαροι — ἡ ὕψις τῆς πόλεως εἰς τὰ διάφορα καταστήματα.»

«Ἀόριστόν τι συναίσθημα ἐκτάκτου ἀγαλλιάσεως πληροῖ πάντων τὰς καρδίας κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας.»

1894

Ἀκρόπολις, (Μ.) Παρασκευὴ 15 Ἀπριλίου 1894

«Μεγάλῃ Παρασκευῇ, Μέγα Σάββατον».

«Ὡραία ἡ σήμερον τὴν πρωτὰν ψαλλομένη ἐν τοῖς ναοῖς ἀκολουθία τῶν ὥρων.»

(Τις πρῶτες ἡμέρες τῆς Μ. Ἑβδομάδος τοῦ 1894 ἀπασχόλησε τὴν κοινὴ γνώμη ἡ δίκη τοῦ βουλευτῆ Τάκη γιὰ συνεργία σὲ ληστεία, ἐνῶ τὰ φύλλα τοῦ Μ. Σαββάτου καὶ τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα ἔχουν καταστραφεῖ ὀλοσχερῶς στὸν τόμο ποὺ ἐρευνήσαμε.)

1895

(Τὴν Μ. Ἑβδομάδα τοῦ 1895 τὴν κοινὴ γνώμη ἀπασχόλησαν οἱ ἐκλογές γιὰ τὴν ἀνάδειξη νέας κυβέρνησης)

Ἀκρόπολις, Κυριακὴ (τοῦ Πάσχα) 2 Ἀπριλίου 1895

«Χριστὸς Ἀνέστη».

«Χριστὸς Ἀνέστη! Ἄσμα ἁσμάτων ἁρμονίας θεϊκῆς, ἣν τὸ σύμπαν ὅλον συγκροτεῖ, ἣν πάσης μουσικῆς γλυκύτερον διαλαλεῖ τὸ φίλημα.»

«Ἀνάστασις!»

Ἄρθρο τοῦ Κωνσταντίνου Κυπριάδη.

Ἀκρόπολις, 25 Δεκεμβρίου 1895

«Χριστούγεννα».

«Χριστούγεννα! Λέξις γλυκεῖα τὸ φῶς τοῦ κόσμου σημαίνουσα εἰς τὴν μορφὴν ἐνὸς βρέφους.»

1896

Ἀκρόπολις, 25 Μαρτίου 1896

(Ἀκέφαλο —δὲν ὑπάρχει ἡ πρώτη καὶ δεύτερη σελίδα τῆς ἐφημερίδας— θρησκευτικὸ ἄρθρο ἀνυπόγραφο. Τῇ Μεγάλῃ Ἑβδομάδᾳ τὴν κοινὴ γνώμη ἀπασχόλησαν οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες.)

1897

(Δὲν δημοσιεύονται θρησκευτικὰ ἄρθρα λόγῳ τοῦ πολέμου καὶ τῆς ἤττας.)

1898

Ἀκρόπολις, Δευτέρα 5 Ἰανουαρίου 1898

«Πῶς θὰ γίνωμεν Χριστιανοί».

«Λαμπρὰ ἤρχισε τὸ Κυριακάτικόν του κήρυγμα ἀπὸ τῶν στηλῶν τῆς Ἀκροπόλεως ὁ ἀρχιμανδρίτης κ. Πανάρετος Δουληγέρης: Ἀπὸ τῆς ἡθικῆς.»

Ἀκρόπολις, (Μ.) Παρασκευὴ 3 Ἀπριλίου 1898

«Τί εἶδος Χριστιανοὶ εἴμεθα».

(Σκέψεις ἐκ τῆς ἑβδομάδος)

«Πῶς ἐννοοῦμεν τὴν θρησκείαν».

«Ἡ λατρεία τῶν τύπων θὰ μᾶς ἀποκεφαλίσῃ, λατρεύσωμεν τὴν ἰδέαν.» Ὑπογραφή - μ. (= Δημήτρης Χατζόπουλος).

Ἀκρόπολις, Κυριακὴ (τοῦ Πάσχα) 5 Ἀπριλίου 1898

«Ἡ Ἀνάστασις».

«Ἐορτὴ ἑορτῶν καὶ πανήγυρις πανηγύρεων διὰ πάντας χριστιανούς, διπλὴν ἔχει τὴν χάριν διὰ τὸν Ἕλληνα.»

1899

Ἀκρόπολις, Κυριακὴ (τῶν Βαΐων) 11 Ἀπριλίου 1899

«Κυριακάτικον κήρυγμα».

«Ἡ Μέλλουσα ζωὴ».

(Κατὰ πᾶσα πιθανότητα ἀνήκει στὸν ἀρχιμανδρίτη Πανάρετο Δουληγέρη.)

Ἀκρόπολις, (Μ.) Τρίτη 13 Ἀπριλίου 1899

«Μεγάλῃ Τρίτῃ».

«Ἡ ἀκολουθία τῆς Μεγάλῃς Τρίτης εἶνε ἀφιερωμένη εἰς ἀνάμνησιν τῆς ὥραίας παραβολῆς τῶν Δέκα Παρθένων, ἣν εἶπεν ὁ Κύριος, μετὰ τῶν ἄλλων, ἐρχόμενος πρὸς τὸ πάθος.»

(Τῇ Μ. Τετάρτῃ, Μ. Πέμπτῃ, Μ. Παρασκευῇ δημοσιεύεται τὸ «Εὐαγγέλιον τῆς Ἀγάπης» μὲ ὑπογραφή Ω. Τὸ Μ. Σάββατο δημοσιεύεται ἀνυπόγραφο τὸ «Ἡ μορφή τοῦ Χριστοῦ», ἄρθρο σχετικὰ μὲ τίς εἰκόνες ποὺ παριστάνουν τὸν Χριστό.)

Ἀκρόπολις, (Μ.) Παρασκευὴ 16 Ἀπριλίου 1899

«Ὁ Ἐσταυρωμένος».

«Διὰ τοῦ μαρτυρίου ἐτελείωσεν ἡ κατ' ἐξοχὴν φιλόθρωπος ὑπαρξίς καὶ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ ἐκαθελώθη ὁ Θεάνθρωπος, ὁ ἀγαπήσας τὸν ἀποπλανηθέντα κόσμον καὶ θυσιάσας ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν πολλῶν.»

1900

Ἀκρόπολις, Κυριακὴ (τῶν Βαΐων) 2 Ἀπριλίου 1900

«Κυριακὴ τῶν Βαΐων».

(Ἡ ἐκκλησία)

«Μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Λαζάρου πολλοὶ ἐκ τοῦ λαοῦ ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστόν.»

Ἀκρόπολις, (Μ.) Πέμπτῃ 6 Ἀπριλίου 1900

«Μεγάλῃ Πέμπτῃ».

«Κατὰ τὴν μερίστην ταύτην τῶν χριστιανικῶν ἡμερῶν, ἑορτάζομεν τὸν Μυστικὸν Δεῖπνον ἥτοι τὴν παράδοσιν τῶν καθ' ἡμᾶς φρικτῶν μυστηρίων, τοῦ κέντρου τῶν θείων δογμάτων, περὶ ὃ στρέφεται ἡ δογματικὴ θεολογία τῶν ὀρθοδόξων.»

Ἀκρόπολις, (Μ.) Παρασκευὴ 7 Ἀπριλίου 1900

«Μεγάλῃ Παρασκευῇ».

«Τὰ ἅγια καὶ σωτήρια καὶ φρικτὰ πάθη τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτελοῦμεν σήμερον.»

Ἀκρόπολις, (Μ.) Σάββατον 8 Ἀπριλίου 1900

«Τὴν Θεόσωμον ταφὴν καὶ τὴν εἰς Ἀδου κάθοδον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐορτάζομεν σήμερον.»

Ἀκρόπολις, Κυριακὴ (τοῦ Πάσχα) 9 Ἀπριλίου 1900

«Τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐορτάζομεν σήμερον.»

«Ναὸς τοῦ Ὑψίστου».

«Εἶνε ἐντελῶς παράδοξος ἡ θρησκευτικὴ ψυχολογία τῆς ἐβδομάδος τῶν Παθῶν, μία μεγάλη τάξις ἀνθρώπων ἀποφεύγει τοὺς ναοὺς.»

1901

Ἀπὸ τὴν Κυριακὴ τῶν Βαῖων 25 Μαρτίου ἕως τὴν Κυριακὴ τοῦ Πάσχα 21 Μαρτίου δημοσιεύονται καθημερινὰ ἄρθρα τοῦ «διαπρεποῦς ἱστορικοῦ καὶ θεολόγου Σ.Π.» Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄρθρα τοῦ Σ.Π. δημοσιεύονται τῇ Μ. Ἑβδομάδα τοῦ 1901 καὶ τὰ ἑξῆς:

Ἀκρόπολις, (Μ.) Παρασκευὴ 30 Μαρτίου 1901

«Σταυρώσεις καὶ θάνατος τοῦ Χριστοῦ».

«Αἱ ἐκκλησίαι ἀπαξάπαντος τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου ποιοῦνται κατ' αὐτὰς ἀνάμνησιν γεγονότων ἀφορώντων τὸν βίον τοῦ Σωτῆρος τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἰδίᾳ συγκεντρουμένων περίξ συμβάντος θαυμαστοῦ καὶ ἀκαταλήπτου ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου, τῆς Σταυρώσεώς Του.»

Ἀκρόπολις, (Μ.) Σάββατον 31 Μαρτίου 1901

«Ἀλλὰ τώρα ὁ Χριστὸς Ἀνέστη ἐκ τῶν νεκρῶν».

«Ἔδει τις νὰ ἔχη γλῶσσαν ἀγγέλων, ὅπως δεόντως δυνηθῇ νὰ περιγράψῃ καὶ νὰ ἐξημνήσῃ τὸ ὡς φαινὸς ἀστήρ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου μαρμαῖρον γεγονὸς τῆς ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος τῆς ἀνθρωπότητος.»

Ἀκρόπολις, Κυριακὴ (τοῦ Πάσχα) 1 Ἀπριλίου 1901

«Χριστὸς Ἀνέστη».

«Χριστὸς Ἀνέστη! Ἀλλὰ ποῦ; Εἰς τὰς ψυχὰς μας;»

Ἀκρόπολις, Τετάρτῃ 15 Αὐγούστου 1901

«Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου».

«Παρήλθον αἰῶνες ἔκτοτε καὶ ἐπῆλθον μεταβολαὶ τόσαι εἰς τὸν κόσμον.»

Ἀκρόπολις, 25 Δεκεμβρίου 1901

«Χριστούγεννα».

«Ἄγιοι τῆς ψυχῆς σταθμοὶ αἱ μεγάλοι τῆς θρησκείας ἡμῶν ἡμέραι.»

1902

Ἀκρόπολις, Δευτέρα 7 Ἰανουαρίου 1902

«Χαρὰ στὰ φῶτα τὰ στεγνά».

Ὑπογραφή: ὁ ταξειδιώτης (= Μωραϊτίδης)

Ἀκρόπολις, (Μ.) Δευτέρα 8 Ἀπριλίου 1902

«Ἡ Ἀγάπη», θρησκευτικὸ ἄρθρο τοῦ Μεθοδίου Σύρου.

«Ἡ Μεγάλη Ἑβδομάς».

«Ἀρξαμένης τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης ἑβδομάδος τῶν παθῶν τοῦ Κυρίου, σήμερον τῇ μεγάλῃ Δευτέρᾳ ἡ ἐκκλησία μνεῖαν ποιεῖται τοῦ Ἰωσήφ τοῦ Παγκάλου καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Κυρίου ξηραθείσης συκῆς.» (Τὸ ἄρθρο δημοσιεύεται στὴ στήλῃ «Ὁ Ἅγιος τῆς ἡμέρας», ἡ ὁποία ἀνήκει στὴ μεγαλύτερη στήλῃ «Ἀθῆναι - Πειραιεύς».)

Ἀκρόπολις, (Μ.) Τρίτη 9 Ἀπριλίου 1902

«Μεγάλη Τρίτη».

«Σήμερον ἡ Ἐκκλησία μᾶς ἀναφέρει εἰς τὴν ψαλλομένην ἀκολουθίαν τὴν παραβολὴν τῶν Δέκα Παρθένων, τὴν ὁποίαν μὲ ἄλλας παραβολὰς ἀφηγήθη ὁ Κύριος ἐρχόμενος εἰς τὸ Πάθος.»

Ἀκρόπολις, (Μ.) Τετάρτη 10 Ἀπριλίου 1902

«Μεγάλη Τετάρτη».

«Σήμερον ἡ Ἐκκλησία ποιεῖται μνεῖαν τῆς ἀλειψάσης τὸν Κύριον μύρον πόρνης γυναικός.»

Ἀκρόπολις, (Μ.) Πέμπτη 11 Ἀπριλίου 1902

«Μεγάλη Πέμπτη».

«Σήμερον οἱ θεοὶ πατέρες ἐκ τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων παραλαβόντες καὶ τῶν ἀγίων Εὐαγγελίων παρέδωκαν ἡμῖν τὴν ἐφορτάζωμεν τὸν ἱερὸν Νιπτῆρα, τὸν Μυστικὸν Δεῖπνον.»

Ἀκρόπολις, (Μ.) Παρασκευή 12 Ἀπριλίου 1902

«Μεγάλη Παρασκευή».

«Σήμερον ἐπιτελοῦμεν τὰ ἅγια καὶ σωτήρια καὶ φρικτὰ πάθη τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.»

Ἀκρόπολις, (Μ.) Σάββατον 13 Ἀπριλίου 1902

«Μέγα Σάββατον».

«Τῷ ἁγίῳ καὶ μεγάλῳ Σαββάτῳ τὴν Θεόσωμον ταφὴν καὶ τὴν εἰς Ἄδου κά-

θοδον τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐορτάζομεν, δι' ὧν ἐκ φθορᾶς τὸ ἡμέτερον γένος ἀνακληθὲν πρὸς αἰωνίαν ζωὴν μεταβέβηκε.»

Ἀκρόπολις, Κυριακὴ (τοῦ Πάσχα) 14 Ἀπριλίου 1902

«Κυριακὴ τοῦ Πάσχα».

«Σήμερον τῇ ἀγίᾳ καὶ μεγάλῃ Κυριακῇ τοῦ Πάσχα ἐορτάζομεν αὐτὴν τὴν ζωηφόρον καὶ φωτοφόρον ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ ὅποῖον Πάσχα ἀπὸ τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν ὀνομάζομεν, σημαίνει δὲ ἡ λέξις διάβασις.» (Παράλληλα δημοσιεύεται στὴ διάρκεια τῆς Μ. Ἑβδομάδας ὁδοιπορικὸ στὰ Ἱεροσόλυμα.)

Ἀκρόπολις, Τετάρτη 25 Δεκεμβρίου 1902

«Υψώθητε».

«Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε! Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν, ἀπαντήσατε! Χριστὸς ἐπὶ γῆς, ὑψώθητε! Οὕτω ἡ θεολόγος τοῦ Γρηγορίου γλῶσσα ἐξύμνησε τὸ μεγαλεῖον τῆς σημερινῆς ἐορτῆς καὶ τὴν συμβολικὴν τῆς ἐννοίαν.»

1903

Ἀκρόπολις, Τετάρτη 1 Ἰανουαρίου 1903

Στήλη: Ἀθῆναι-Πειραιεύς

«Ὁ Ἅγιος τῆς ἡμέρας».

«Σήμερον ἐορτάζομεν τὴν κατὰ σάρκα Περιτομὴν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.»

Ἀκρόπολις, Δευτέρα 6 Ἰανουαρίου 1903

«Ὁ Ἅγιος τῆς ἡμέρας».

«Τὰ ἅγια Θεοφάνεια τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.»

Ἀκρόπολις, (Μ.) Τρίτη 1 Ἀπριλίου 1903

«Τὸ δρᾶμα τοῦ Γολγοθᾶ Α'».

«Κάποιος ἄγγλος αἰσθητικὸς ἐνατενίζων ἀπαισιοδόξως εἰς τὸ ἀδιόρθωτον τοῦ κόσμου ἔγραψε τὰ ἐξῆς: Ὁ Ἰησοῦς ἐπρόκειτο μίαν ἡμέραν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰ Ἱεροσόλυμα ἐὰν ἐνθυμοῦμαι καλῶς ἢ ἄλλην τινὰ πόλιν. Ἡ ὁδὴν τοῦ φεύγοντος ἐκεῖθεν ἦτο ὑψίστη.»

Ἀκρόπολις, (Μ.) Πέμπτη 3 Ἀπριλίου 1903

«Τὸ δρᾶμα τοῦ Γολγοθᾶ Β'».

«Ὁ Χριστὸς ὑπῆρξεν ὥραϊος ἀνὴρ. Ἦτο δὲ τῆς ζωῆς καὶ τῆς χαρᾶς.»

Ἀκρόπολις, (Μ.) Παρασκευὴ 4 Ἀπριλίου 1903

«Τὸ δρᾶμα τοῦ Γολγοθᾶ Γ'».

«Ἐσταυρωμένος».

«Ἰδοὺ Αὐτὸς ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ! Προηγῆθη μίᾳ προδοσίᾳ, ἡ τυπικὴ λύσις τοῦ

δράματος ἀπὸ ἓνα μαθητὴν τοῦ τὸν Ἰούδαν τὸν Ἰσκαριώτην, καὶ μία δίκη, ἡ ἀπαισιωτέρα ἐξ ὅσων ἔγιναν ποτὲ εἰς τὸν κόσμον.»

Ἀκρόπολις, Κυριακὴ 6 Ἀπριλίου 1903

«Ἀνάστασις».

«Ὁ Ἰησοῦς ἀπέθανεν· ὁ Ἰησοῦς ἀνεστήθη. Οὐδέποτε ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ ἐκέρδισε τόσῃ ἀθανασίᾳ, τόσῃ χαρὰν καὶ τόσῃ ἀγαλλίασιν.» (Ἐπίσης ὑπάρχει ἄρθρο μὲ τίτλο «Ὁ Ἰησοῦς» καὶ ὑπογραφὴ Τ.Σ.)

1904

Ἀκρόπολις, Τρίτη 6 Ἰανουαρίου 1904

«Ὁ Ἀγιασμὸς τῶν ὑδάτων».

«Ἡ μεγάλη εὐχὴ τῆς ἡμέρας Σωφρονίου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων.»

Ἀκρόπολις, (Μ.) Τρίτη 23 Μαρτίου 1904

«Ἡ Μεγάλῃ Ἑβδομάς».

«24 Μαρτίου».

«Τῇ ἀγίᾳ καὶ μεγάλῃ Τετάρτῃ μνεῖαν ποιούμεθα τῆς ἀλειψάσης τὸν Κύριον μὲ μύρον πόρνης γυναικός.»

Ἀκρόπολις, (Μ.) Τετάρτη 24 Μαρτίου 1904

«Ἡ Μεγάλῃ Ἑβδομάς».

«25 Μαρτίου».

«Τῇ ἀγίᾳ καὶ μεγάλῃ Πέμπτῃ ἐορτάζομεν τὸν ἱερὸν Νιπτῆρα, τὸν Μυστικὸν Δεῖπνον, ἥτοι τὴν παράδοσιν τῶν φρικτῶν Μυστηρίων, τὴν προσευχὴν καὶ τὴν προσοσίαν αὐτῇ.»

Ἀκρόπολις, (Μ.) Πέμπτη 25 Μαρτίου 1904

«Ἡ Μεγάλῃ Ἑβδομάς».

«26 Μαρτίου».

«Τῇ ἀγίᾳ καὶ Μεγάλῃ Παρασκευῇ τὰ ἅγια καὶ σωτήρια καὶ φρικτὰ πάθη τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτελοῦμεν.»

Ἀκρόπολις, (Μ.) Παρασκευὴ 26 Μαρτίου 1904

«Ἡ Μεγάλῃ Ἑβδομάς».

«27 Μαρτίου».

«Τῷ ἀγίῳ καὶ μεγάλῳ Σαββάτῳ τὴν Θεόσωμον ταφὴν καὶ τὴν εἰς Ἀδου καθόδον τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐορτάζομεν.»

Ἀκρόπολις, Σάββατον 25 Δεκεμβρίου 1904

«Ὁ Ἅγιος τῆς ἡμέρας».

«25 Δεκεμβρίου. Ἡ κατὰ σάρκα Γέννησις τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.»

1905

Ἀκρόπολις, 6 Ἰανουαρίου 1905

«Ὁ Ἅγιος τῆς ἡμέρας».

«Τὰ ἔγια Θεοφάνεια τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.»

Ἀκρόπολις, (Μ.) Δευτέρα 11 Ἀπριλίου 1905

Στήλη: Ἀθηναϊκὰ

«Μεγάλη Τρίτη».

«Σήμερον εἰς τὴν ἐσπέραν θὰ ψαλῇ ἐν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς ἡ ἀκολουθία τῆς αὐριον Τρίτης, ἧς ἡ ὑπόθεσις εἶνε εἰλημμένη ἐκ τῆς περιπαθεστάτης ἐκείνης παραβολῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν περὶ τῶν Δέκα Παρθένων.»

(Τὸ ἄρθρο αὐτὸ ἀποτελεῖ ἀναδημοσίευση μὲ μικρὰς διαφορὰς τοῦ ἁρθροῦ «Β'. Μεγάλη Τρίτη» τῆς 18/4/1888 τοῦ Α. Μωραϊτίδη).

Ἀκρόπολις, (Μ.) Τρίτη 12 Ἀπριλίου 1905

«Μεγάλη Τετάρτη».

«Ἀπόψε διὰ τελευταίαν φορὰν θ' ἀκούσῃτε τὸ Ἰδοῦ ὁ Νυμφίος!»

(Τὸ ἄρθρο αὐτὸ ἀποτελεῖ δεύτη ἀναδημοσίευση τοῦ ἁρθροῦ «Μ. Τετάρτη» τῆς 19/4/1888. Ἡ πρώτη ἀναδημοσίευση ἔγινε στίς 27/3/1890).

Ἀκρόπολις, (Μ.) Τετάρτη 13 Ἀπριλίου 1905

«Μεγάλη Πέμπτη».

«Τὴν ἐσπέραν ταύτην ἐν τῇ ἀγρυπνίᾳ δὲν θὰ ψαλῇ πλέον τὸ Ἰδοῦ ὁ Νυμφίος ἀλλ' ἀντὶ τούτου ἕτερον τροπάριον ἀσματικὸν σεμνότατον.»

(Τὸ ἄρθρο ἐπίσης ἀποτελεῖ ἀναδημοσίευση μὲ μικρὰς διαφορὰς τοῦ ὁμῶνυμου ἁρθροῦ τῆς 20/4/1888 τοῦ Α. Μωραϊτίδη. Ἡ πρώτη ἀναδημοσίευση ἔγινε στίς 28/3/1890 μὲ τίτλο «Τῆς Μεγάλης Πέμπτης»).

Τὸ φύλλο τῆς Μ. Πέμπτης 14 Ἀπριλίου 1905 δὲν ὑπάρχει στὸν τόμο ποὺ ἐρευνήθηκε.

Ἀκρόπολις, (Μ.) Παρασκευὴ 15 Ἀπριλίου 1905

«Μέγα Σάββατον».

«Περὶ τὴν δόσιν τοῦ ἡλίου τῆς Παρασκευῆς, Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας καὶ Νικόδημος ὁ βουλευτής, ἀμφοτέρω κεκρυμμένοι μαθηταὶ τοῦ Σωτῆρος.»

(Τὸ ἄρθρο αὐτὸ ἀποτελεῖ δεύτη ἀναδημοσίευση τοῦ ὁμῶνυμου ἁρθροῦ τῆς 22/4/1888 τοῦ Α. Μωραϊτίδη. Ἡ πρώτη ἀναδημοσίευση ἔγινε στίς 30/3/1890).

Ἀκρόπολις, Κυριακὴ (τοῦ Πάσχα) 17 Ἀπριλίου 1905

«Πασχαλινὸν κήρυγμα».

«Τὸ Ἀμάρτημα καὶ ἡ Ἀνάστασις».

«Λέγουσι τινές, ὅτι τὸ ὁμιλεῖν περὶ τοῦ ἁμαρτήματος, ὡς τοῦ θανασιμωτέρου τοῦ ἀνθρώπου ἐχθροῦ, ὡς κατάρας τῆς ζωῆς του, ὡς δολοφόνου τῆς ψυχῆς του, εἶνε μία τρέλλα, μία φρενίτις, μία βλακεία.»

1906

Ἀκρόπολις, Κυριακὴ 1 Ἰανουαρίου 1906

Στήλη: Τὸ Ἀγιολόγιον τῆς «Ἀκροπόλεως»

«1 Ἰανουαρίου».

«Ἡ κατὰ σάρκα περιτομὴ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ μνήμη τοῦ ἐν Ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου τοῦ ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας, οὐρανοφάντορος τοῦ Μεγάλου.»

Ἀκρόπολις, 6 Ἰανουαρίου 1906

Στήλη: Τὸ Ἀγιολόγιον τῆς «Ἀκροπόλεως»

«6 Ἰανουαρίου».

«Τὰ ἅγια Θεοφάνεια τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.»

«Ἡ ἐορτὴ τῶν Θεοφανείων».

«Τὸ περιεργὸν ἱστορικὸν τῆς».

«Ἡ ἐορτὴ τῶν Αἰγυπτίων — Τὸ δωδεκάημερον — Ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου — Ὁ Μέγας Ἀγιασμός — Οἱ ὕμνογράφοι — Τὰ θανάσιμα ἁμαρτήματα — Ἐν Ἰορδάνῃ βαπτιζομένου Σου Κύριε.

»Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Χριστιανικῇ ἐκκλησίᾳ Θεοφάνεια ἐλέγετο οὐχὶ ἡ ἐορτὴ τῆς Βαπτίσεως τοῦ Κυρίου, ἀλλ' ἡ τῆς Γεννήσεως ἅμα καὶ Βαπτίσεως, ἐορτὴ δηλαδὴ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν Κόσμον λεγομένη καὶ Ἐπιφάνεια ἐορταζομένη τῇ 6 Ἰανουαρίου.» Ὑπογραφή II.

Ἀκρόπολις, Κυριακὴ (τῶν Βαῶν) 26 Μαρτίου 1906

Στήλη: Ὁρησκευτικὴ σελὶς

«Μεγάλῃ Ἑβδομάδι».

«Ἡ Ἀγία καὶ Μεγάλῃ Δευτέρα».

«Ἡ σαρακοστὴ ἐτελείωσε πλέον τὴν προχθεσινὴν Παρασκευὴν. Τώρα δὲ ἡ Νηστεία τῆς ἐβδομάδος αὐτῆς ἐξακολουθεῖ διὰ τὰ Ἅγια πάθη τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.»

Ἀκρόπολις, (Μ.) Δευτέρα 27 Μαρτίου 1906

«Μεγάλῃ Ἑβδομάδι».

«Ἡ Ἀγία καὶ Μεγάλῃ Τρίτῃ».

«Ἡ ὥραία Ἀκολουθία τῆς ἀποψινῆς συνάξεως ἔχει ποιηθῇ εἰς ἀνάμνησιν τῆς Εὐαγγελικῆς Παραβολῆς τῶν Δέκα Παρθένων, τὴν ὁποίαν διηγῆθῃ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς πρὸς τοὺς μαθητάς του, ὁλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ πάθους.»

Ἀκρόπολις, (Μ.) Τρίτῃ 28 Μαρτίου 1906

«Ἡ Ἀγία καὶ Μεγάλῃ Τετάρτῃ».

«Τὸ τροπάριον τῆς Κασσιανῆς».

«Τὴν ἐσπέραν ταύτην ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ συνάξει θὰ ψαλῇ ἡ ἀκολουθία τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλῃς Τετάρτης συντεταγμένη ἐπὶ τοῦ τρυφεροῦ ἐπεισοδίου ἐκεί-

νου, ὅτε φιλοξενουμένου τοῦ Ἰησοῦ ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ πάθους, ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ Φαρισαίου, προσελθοῦσα γυνὴ πόρνη ἤλειψε τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ μὲ πολὺτιμον μύρον, ὅπερ ἐπὶ τούτῳ εἶχεν ἀγοράσει καὶ μὲ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς της κατόπιν ἀπεσπόγγισε τούτους.»

Ἀκρόπολις, (Μ.) Τετάρτη 29 Μαρτίου 1906

«Ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος».

«Ἀπόψε ἡ ψαλλομένη ἀκολουθία τῆς Μ. Πέμπτης περιστρέφεται περὶ τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου, ὅτε μίαν ἡμέραν πρὸ τοῦ πάθους συνεδείπνησεν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ τῶν Δώδεκα, ὅτε καὶ παρέδωκε τὸ Μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας, εἰπὼν τὸ Ἑὐχάριστε φάγετε, τοῦτο ἐστὶ τὸ Σῶμα μου καὶ τὸ πίνετε ἐξ αὐτοῦ πάντες τοῦτο ἐστὶ τὸ αἷμα μου.»

Ἀκρόπολις, (Μ.) Πέμπτη 30 Μαρτίου 1906

«Ἡ ἀκολουθία τῶν Παθῶν».

«Τὰ δώδεκα Εὐαγγέλια».

«Ἡ νυκτερινὴ ἀκολουθία ἀπόψε εἶνε μία τῶν ἐξαισιωτέρων Συνάξεων τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὑπὸ ἔποψιν ποικιλίας τῶν ἱερῶν ἀσμάτων ἀλλὰ κυρίως ὑπὸ ἔποψιν μεγαλείου καὶ θαμβωτικῆς σεμνότητος.»

Ἀκρόπολις, (Μ.) Παρασκευὴ 31 Μαρτίου 1906

«Ὁ Ἐπιτάφιος θρῆνος».

«Ὁ Γολγοθᾶς».

«Ὁ πρῶτος ὅστις τὴν ἔξοχον Ἀκολουθίαν τοῦ μεγάλου Σαββάτου, ἦτοι τὸν ἐπιτάφιον θρῆνον μετέφερεν ἐν Ἀθήναις ἐκ τῆς αὐγῆς εἰς τὸν ἑσπερινὸν θόρυβον, τῆς πόλεως διασκεδαζούσης ἀκόμη μὲ τὰ καφενεῖα ὀρθάνοικτα καὶ τὰ ζαχαροπλαστεῖα τὰ προκλητικὰ, ἐγκλημάτισεν ἐπὶ τῆς αἰσθηματικῆς τοῦ Ἑλληνος ψυχῆς, διότι τὴν τρυφερωτέραν καὶ πλέον συγκινητικὴν ἀκολουθίαν τῆς θρησκείας μας ἠδούκησε νὰ ρίψῃ μέσα εἰς ἓνα περίπατον πόλεως διασκεδαζούσης.»

Ἀκρόπολις, (Μ.) Σάββατον 1 Ἀπριλίου 1906

«Τὸ ἅγιον φῶς».

«Εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, εἰς τὸν ἅγιον τάφον, τὸ Μέγα Σάββατον ἐνώπιον τῶν μυριάδων τῶν προσκυνητῶν πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης, τελεῖται ἡ ἐξῆς παναρχικὴ τελετὴ, σεπτὴ διὰ τὴν σημασίαν της τὴν ὑψηλὴν.»

Ἀκρόπολις, Δευτέρα 25 Δεκεμβρίου 1906

«Τὸ ἱστορικὸν τῶν Χριστουγέννων».

Ἄρθρο τοῦ Σ.Π., καθηγητοῦ Θεολογίας

Ἀθῆναι, 24 Δεκεμβρίου 1906

«Τὴν μεγάλην ἑορτὴν τῆς χριστιανωσύνης, τὴν ἀναμιμνήσκουσιν τὴν γέννησιν τοῦ Σωτῆρος, δικαίως πανηγυρίζομεν οἱ Ἕλληνες καὶ ὡς ἐξόχως ἐθνικὴν ἑορτὴν,

διότι ὁ Χριστιανισμὸς συνδέεται στενότερα μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ γένους.»

«Εἰς τὴν Βηθλεέμ».

«Ἄς διέλθωμεν πνευματικῶς εἰς τὴν Βηθλεέμ διὰ νὰ δαπανήσωμεν ὀλίγας στιγμὰς μὲ τοὺς ποιμένας, τοὺς ὁποίους ὁ ἐνσαρκωθεὶς λόγος τοῦ Θεοῦ ἐξέλεξεν ὡς πρῶτους τοῦ προσκυνητάς.»

1907

(Ὁ τόμος ποὺ ἐρευνήθηκε προχωρεῖ κανονικὰ ὡς τις 19 Φεβρουαρίου. Ἐπειτα ὑπάρχουν κάποια φύλλα τοῦ Ἀπριλίου, μέσα στὰ ὁποῖα καὶ ἐκεῖνο τοῦ Πάσχα (29/4), ὅπου ὑπάρχει ἄρθρο τοῦ Γαλανοῦ μὲ τίτλο «Ἡ Ἀνάστασις». Ἡ Μεγάλη Ἑβδομάδα δὲν βρίσκεται στὸν τόμο.)

1908

Ἀκρόπολις, (Μ.) Δευτέρα 7 Ἀπριλίου 1908

«Ὁ Ἰησοῦς ὡς καλλονή».

«Ὁ Θεὸς Ἰησοῦς ἦτο πράγματι ὠραῖος.»

(Ἀπὸ τῆ Μ. Δευτέρα ἕως τὴν Κυριακὴ τοῦ Πάσχα δημοσιεύονται καθημερινὰ ἄρθρα τοῦ δρ. Θεολογίας Παν. Ν. Τρεμπέλα καὶ «Τὸ Πάσχα τοῦ Ἰησοῦ» τοῦ Δημ. Λαγοπάτη. Ἐπίσης τῇ Μ. Παρασκευῇ, 10 Ἀπριλίου, δημοσιεύεται ἀπόσπασμα ὁμιλίας τοῦ Ἡλίου Μηνιάτη μὲ θέμα τῇ Μ. Παρασκευῇ. Τέλος, ἐκτὸς ἀπὸ αὐτά, τὴν Κυριακὴ (τοῦ Πάσχα), 13 Ἀπριλίου 1908, δημοσιεύεται τὸ «Ἡ μεγαλειότης τῆς Ἀναστάσεως», ἀνυπόγραφο.)

«Τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος πανηγυρίζομεν σήμερον, τῆς ὁποίας τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν γλυκύτητα καὶ τὴν ποίησιν καὶ τὸ κάλλος, οὔτε γραφίς οὔτε χρωστῆρ οὔτε ἁρμονία, ρυθμὸς καὶ μελωδία ἡμπορεῖ νὰ δώσῃ τὴν ἑννοιαν.»

*

Κατὰ τὴν ἀντιπαράβολὴ τῶν δικῶν μου εὐρημάτων μὲ τὰ λήμματα τῆς βιβλιογραφίας τοῦ Μωραΐτιδῃ ποὺ τὴν συνέταξε ὁ Ἰω. Ν. Φραγκοῦλας, διαπιστώθηκε ὅτι δὲν εἶχαν βιβλιογραφηθεῖ τὰ παρακάτω ἄρθρα. Κατὰ τὸ ἔτος 1887:

1. Ἀκρόπολις, Κυριακὴ (τῶν Βαΐων) 29 Μαρτίου 1887, στήλῃ: Τὰ τῆς ἡμέρας, «Ἡ Μ. Ἑβδομάς», ὑπογραφὴ Μ.

2. Ἀκρόπολις, (Μ.) Δευτέρα 30 Μαρτίου 1887, «Μ. Δευτέρα» μὲ ὑπότιτλο «Λειτουργία τῶν προηγουμένων» [sic], ὑπογραφὴ Μ.

3. Ἀκρόπολις, (Μ.) Πέμπτη 2 Ἀπριλίου 1887, «Μ. Πέμπτη», ἀνυπόγραφο.

4. 'Ακρόπολις, (Μ.) Παρασκευή 3 'Απριλίου 1887, «Μ. Παρασκευή», ανυπόγραφο.

Τὸ ἐνυπόγραφο μὲ Μ. ἄρθρο τῆς 'Ακρόπολεως 29/3/87 γιὰ τὴ Μ. Δευτέρα εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὸ ἄρθρο τῆς 15/4/91, Μ. Δευτέρα, τῆς 'Εφημερίδος, μὲ μικρὲς διαφορὲς στὸ τέλος. Τὸ ἄρθρο αὐτὸ ἀνήκει στὴ σειρὰ 1888-95 τῆς 'Εφημερίδος ποὺ ἀναφέρω στὸ [Λάβαρον], σσ. 87 καὶ 89. Τὸ ἄρθρο τῆς 'Ακροπόλεως 30/3/87 εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ αὐτὸ τῆς 'Εφημερίδος 16/4/91, σύμφωνα μὲ τὴν ἐκδεδομένη ἀπὸ τὴ Σεφερλῆ σειρὰ τῆς 'Εφημερίδος τοῦ '91. Τὸ ἄρθρο τῆς 'Ακροπόλεως 2/4/87 τῆς Μ. Πέμπτης εἶναι ἴδιο μὲ αὐτὸ τῆς 'Εφημερίδος 18/4/91. Τὸ δεύτερο ἄρθρο τῆς 'Ακροπόλεως, Μ. Παρασκευῆς 3/4/87, εἶναι ἀνεπτυγμένη μορφή αὐτοῦ τῆς 'Εφημερίδος 19/4/91.

Εἰρήσθω ἐν παρῶδω ὅτι τὸ θέμα τῆς γνησιότητος τῶν παπαδιαμαντικῶν θρησκευτικῶν ἄρθρων δὲν εἶχε ἀντιμετωπισθεῖ προσεκτικὰ σὲ καμία ἀπὸ τὲς ἐκδόσεις τῶν παπαδιαμαντικῶν Ἀπάντων. Παράδειγμα, ἡ ἀπόδειξη ὡς νοθῶν τριῶν θρησκευτικῶν ἄρθρων ποὺ καὶ ὁ Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλος εἶχε περιλάβει στὴ δική του ἐκδοσὴ τῶν Ἀπάντων Παπαδιαμάντη, βλ. Σοφία Μπόρα - Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλος, «Παπαδιαμάντης νοθευόμενος, Β'», Νέα Ἑστία, τεῦχος 1733, Ἀπρίλιος 2001, σσ. 492-506, ὅπου προαναγγέλλεται ὅτι θὰ ὑπάρξει καὶ τρίτη καὶ τέταρτη σειρὰ μὲ νοθευόμενα ἄρθρα. Εἶναι λοιπὸν φανερό ὅτι καὶ οἱ ὅποιες δικές μου συμβολές, ὅπως κι αὐτὴ ἐδῶ, ὑπόκεινται στὴν πιθανότητα σφάλματος. Τὸ παρὸν ἄρθρο προσπαθεῖ ὡσαύτως νὰ εἰκονίσει τὴν ἔκτασιν καὶ διάδοσιν τῆς θρησκευτικῆς ἀρθρογραφίας, ποὺ δὲν εἶναι ἄσχετη μὲ τὴ λογοτεχνικὴ ἐπίδοσιν τῶν δύο Ἀλεξάνδρων. Ἄς κρατήσουμε ἐπομένως τὴν ἐρευνητικὴ καταγραφή τῶν θρησκευτικῶν ἄρθρων, μαζὶ μὲ τὲς ἀνιχνευτικὰ παρατηρήσεις ποὺ διατυπώνουμε, ὡς πρώτη ἀπόπειρα παρακολούθησιν τοῦ θέματος.

Τὸ 1888 ὁ Α. Μωραϊτίδης δημοσιεύει στὴν 'Ακρόπολιν σειρὰ ἄρθρων γιὰ τὴ Μεγάλῃ Ἑβδομάδᾳ ἀπὸ τὴν Κυριακὴ τῶν Βατίων 17 'Απριλίου μέχρι τὲς 24 τοῦ ἴδιου μηνός. Ἡ σειρὰ ἔχει βιβλιογραφηθεῖ ἀπὸ τὸν Ἰω. Ν. Φραγκοῦλα¹⁵ μὲ ἐξάφαισιν τὸ τελευταῖο ἄρθρο τῆς, τὸ ὁποῖο δὲν ἀναγράφεται στὸ σχετικὸ λῆμμα. Πρόκειται γιὰ τὸ ἄρθρο «Κυριακὴ τοῦ Πάσχου» μὲ ὑπογραφή Μ. Τὰ τρία πρῶτα ἄρθρα τῆς σειρᾶς ἔχουν ὄντως ὑπογραφή Μ., ὅπως ἀναγράφεται στὴν παραπάνω βιβλιογραφία, ἐνῶ τὰ ἄρθρα τῆς 19 καὶ 22 'Απριλίου εἶναι ἀνυπόγραφα καὶ τὰ ἄρθρα τῆς 20 καὶ 21 'Απριλίου ἔχουν ὑπογραφή Α. Μωραϊτίδης.

Ἡ σειρὰ αὐτὴ ὑπῆρξε ἡ βάση γιὰ τὲς σειρὲς τῆς Μ. Ἑβδομάδας τοῦ 1890 καὶ 1905, τῶν ὁποίων σειρῶν τὰ ἄρθρα ἀποτελοῦν ἀναδημοσίευση, εἴτε ἐξ ὁλοκλήρου, εἴτε ἀποσπασματικῇ, τῶν ἄρθρων τοῦ 1888, ὅπως θὰ φανεῖ παρακάτω.

Τὸ 1890 ἔχουμε μιὰ σειρὰ ἄρθρων γιὰ τὴ Μ. Ἑβδομάδα, ἡ ὁποία βιβλιογραφεῖται ἀπὸ τὸν Ἰω. Ν. Φραγκοῦλα¹⁶ ἀλλὰ ὅχι ὡς ἀναδημοσίευση τῆς σειρᾶς τοῦ 1888, ὅπως πράγματι εἶναι.

Τὰ τρία πρῶτα ἄρθρα τῆς σειρᾶς αὐτῆς, ἡ ὁποία δημοσιεύεται στίς 25, 27-30 Μαρτίου καὶ 1 Ἀπριλίου, εἶναι ἀνυπόγραφα, ἐνῶ τὰ ὑπόλοιπα ἔχουν ὑπογραφή Α.Μ.

Ἀπὸ μιὰ σύγκριση τῶν δύο σειρῶν τοῦ '88 καὶ τοῦ '90, μὲ βάση τὴν πρώτη, προκύπτουν τὰ ἑξῆς:

α) Τὸ ἄρθρο τῆς Κυριακῆς τῶν Βατῶν 17/4/88, τὸ ὁποῖο ἔχει ἔκταση 205 στίχων στήλης ἐφημερίδας μεγάλου σχήματος, εἶναι καθ' ὅλα ὅμοιο μὲ αὐτὸ τῆς 25/3/90 μὲ μόνη ἐξαίρεση τοὺς στίχους 29-33 τοῦ πρώτου, ὅπου ὁ Μωραϊτίδης ἀναφέρει: «Ἐπειδὴ ἐφέτος ἐβράδυνε τὸ Πάσχα λίαν καὶ τὸ ἔαρ προέβη, αἱ δάφναι δὲν ἔχουσι πλέον τὰ περίεργα ἐκεῖνα ἄνθη των ἄτινα «ψωμί» ὀνομάζονται· οὐχ ἦττον τὰ βαθύχροα φύλλα εὐωδιάζουσι καὶ ἄνευ τοῦ ἄνθους». Ἡ αἰτία γιὰ τὴν ὁποία παραλείφθηκαν οἱ στίχοι αὐτοὶ ἀπὸ τὸ ἄρθρο τοῦ 1890 εἶναι προφανές.

β) Τὰ ἄρθρα τῆς Μ. Δευτέρας καὶ Μ. Τρίτης ἀπουσιάζουν ἀπὸ τὴν σειρὰ τοῦ 1890.

γ) Τὸ ἄρθρο τῆς 27/3/90 γιὰ τὴ Μ. Τετάρτη ἀποτελεῖ κατὰ λέξιν ἀναδημοσίευση τῶν πρώτων 58 στίχων τοῦ ἄρθρου γιὰ τὴ Μ. Τετάρτη τοῦ 1888, τὸ ὁποῖο καταλαμβάνει 101 στίχους.

δ) Τὰ ἄρθρα γιὰ τὴ Μ. Πέμπτη 28/3/90, τὴ Μ. Παρασκευὴ 29/3/90 καὶ τὸ Μ. Σάββατο 30/3/90 ἀποτελοῦν ἀναδημοσιεύσεις ὁλόκληρων τῶν ἀντίστοιχων ἄρθρων τοῦ 1888.

Τὸ ἄρθρο τῆς 1/4/90 μὲ τίτλο «Χριστὸς Ἀνέστη» εἶναι ἀνυπόγραφο καὶ δὲν περιλαμβάνεται στὴν σειρὰ τοῦ 1888.

Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει καὶ ἡ ἄγνωστη σειρὰ ἄρθρων γιὰ τὴ Μεγάλῃ Ἑβδομάδᾳ τοῦ 1891. Τὰ ἄρθρα αὐτὰ δημοσιεύονται ἀνυπόγραφα στίς 14, 15, 17 ἕως καὶ 21 Ἀπριλίου τοῦ 1891. Ἀνήκουν στὴ στήλη: Τὰ τῆς ἡμέρας, ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ τῆς Κυριακῆς τῶν Βατῶν. Τὸ γενικὸν τίτλο «Ἡ Ἑβδομάς τῶν Παθῶν» ἔχουν τὰ ἄρθρα τῆς Μ. Δευτέρας καὶ τῆς Μ. Παρασκευῆς.

Τὰ ἄρθρα τῆς Κυριακῆς τῶν Βατῶν 14/4/91, τῆς Μ. Τετάρτης 17/4/91 τὸ ὁποῖο ἀναφέρεται στὴ Μ. Πέμπτη, τοῦ Μ. Σαββάτου 20/4/91 καὶ τῆς Κυριακῆς 21/4/91, ἴσως πρέπει νὰ ἀποδοθοῦν στὸν Μωραϊτίδην, καθὼς φαίνεται κατὰ τὴν σύγκριση τῶν ἄρθρων αὐτῶν μὲ τὰ ἀντίστοιχα τῆς σειρᾶς τοῦ 1888.

Τὰ λοιπὰ ἄρθρα ἴσως πρέπει νὰ ἀποδοθοῦν στὸν Παπαδιαμάντη, ὅπως δείχνει ἡ ἀντιπαράβολή τους μὲ τὰ ἄρθρα τῆς σειρᾶς τοῦ 1893, ἡ ὁποία ἀποδίδεται στὸν Παπαδιαμάντη¹⁷.

16. Στὸ ἴδιον, σ. 263, ἀρ. 430, 431.

17. [Τὸ λάβαρον], ὁ.π., σσ. 52-61, 86-87.

Παραθέτουμε ἐδῶ ἐνδεικτικὰ τὴ σύγκριση μιᾶς παραγράφου γιὰ κάθε ζεύγος ἀντίστοιχων ἄρθρων ἀπὸ τὶς σειρὲς 1888 καὶ 1891, ὥστε νὰ φανεῖ ἡ πατρότητά τους:

Κυριακὴ τῶν Βατῶν 1888, πρώτη παράγραφος: «Πανηγυρικὴ ἡ σήμερον ἡμέρα μετὰ τὰς τόσας τῆς νηστείας πενθίμους ἐβδομάδας. Ἡ ἐκκλησία μας ἐορτάζει σήμερον τὴν εἰς Ἱεροσόλυμα θριαμβευτικὴν εἴσοδον τοῦ Σωτῆρος πρὸ ἑξ ἡμερῶν τοῦ νομικοῦ Πάσχα. Πόσον ἀφελῆς εἴσοδος! ἀλλὰ καὶ πόσῃ, ἐν τῇ ἀφελείᾳ, ἐνέχουσα τὴν μεγαλοπρέπειαν! Ὁ Κύριος ἡμῶν ἐπὶ πάλου ὄνου καθήμενος ἐν ἄκρᾳ ταπεινοφροσύνης, ὁ λαὸς τῶν Ἱεροσολύμων φέροντες τὰ Βάγια τῶν φοινίκων, οἱ ἄκακοι παῖδες κρίζοντες τὸ Ὡσαννὰ τῷ υἱῷ τοῦ Δαβίδ, εὐλογημένοι ὁ ἐρχόμενος.»

Βασιόφορος Κυριακὴ 1891, πρώτη παράγραφος: «Μεγαλοπρεπῶς ἐορτάζει σήμερον ἡ Ἐκκλησία τὴν εἰς Ἱεροσόλυμα θριαμβευτικὴν εἴσοδον τοῦ Σωτῆρος πρὸ ἑξ ἡμερῶν τοῦ Πάσχα. Πόσον ὑψηλὴ ἐν τῇ ἀπλότητί της ἡ ἐν ἄκρᾳ ταπεινοφροσύνης εἴσοδος τοῦ Κυρίου! Ἐπὶ πάλου ὄνου καθήμενος εἰσέρχεται εἰς τὴν Ἀγίαν Πόλιν ὑπὸ τὰς ἀκάκους καὶ ἀθώας προσφωνήσεις τῶν παίδων κρατούντων ἐν χερσὶ τὰ τῶν φοινίκων Βάγια καὶ ψαλλόντων χαρμολύτως καὶ ἀφελῶς τὸ Ὡσαννὰ τῷ υἱῷ τοῦ Δαβίδ, εὐλογημένοι ὁ ἐρχόμενος».

Ἐξάλλου, καὶ τὰ δυὸ ἄρθρα κλείνουν ἀναφέροντας τὸ γνωστὸ κι ἀπὸ ἄλλα ἀντίστοιχα ἄρθρα τοῦ Μωραϊτίδου «Βάγια Βάγια τοῦ Βαγιοῦ! τρῶνε ψάρι καὶ κολιό! κι ὡς τὴν ἄλλῃ Κυριακῇ! τρῶν τὸ κόκκινο αὐγό».

Ἡ πρώτη παράγραφος τοῦ ἀνυπόγραφου ἄρθρου γιὰ τὴ Μ. Τετάρτη τοῦ 1888 ἀναφέρει: «Ἀπόψε διὰ τελευταίαν φορὰν θ' ἀκούσητε τὸ Ἰδοῦ ὁ Νυμφίος! Ἡ ἀκολουθία τοῦ ὁρθροῦ τῆς Μ. Τετάρτης, ἡ ἀναγινωσκόμενη ἀπόψε πεποιήται εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀλειψάσης τὸν Κύριον μύρῳ πόρνης γυναικός. Συγκινητικὴ ἡ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ περιγραφὴ τοῦ περιπαθοῦς ἐκεῖνου ἐπεισοδίου. Ὁ διδάσκαλος καταλύει ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ καὶ γυμνὴ ἁμαρτωλὸς εἰσέρχεται. Κρατεῖ ἀλάβαστρον πολυτιμότατον μύρου ἀξίας 15 φλωρίων».

Τὸ ἀντίστοιχο ἄρθρο τοῦ 1891 ἀρχίζει ὡς ἑξῆς: «Ἡ ἀκολουθία ἡ ὁποία θὰ ψαλῇ τὴν ἑσπέραν ταύτην, εἶνε ἐκ τῶν περιπαθεστέρων τῆς Μ. Ἑβδομάδος. Αὕτη ἔχει γέινει εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀλειψάσης τὸν Κύριον μύρῳ πόρνης γυναικός. Κατὰ τὴν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ περιγραφὴν αὐτῆς, ὅταν ὁ Ἰησοῦς διέμεινεν ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ γυνὴ ἁμαρτωλὸς εἰσέρχεται κρατοῦσα ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῆς ἀλάβαστρον πλήρες μύρου πολυτίμου ἀξίας 15 φλωρίων».

Ὅμως ἡ παράγραφος αὕτη εἶναι λέξη πρὸς λέξη ἀντιγραφὴ τοῦ κειμένου τοῦ ἄρθρου τοῦ Παπαδιαμάντη τῆς Μ. Τετάρτης 1893 στὴν Ἀκρόπολι, ποὺ ἀναδημοσιεύτηκε στὸ [Λάβαρον], σσ. 55-56, πράγμα ποὺ μᾶς ὁδηγεῖ στὴ σκέψη ὅτι ἐνδεχομένως καὶ τὸ ἀνυπόγραφο ἄρθρο τῆς Μ. Τετάρτης τοῦ 1888 τῆς Ἀκροπόλεως ἀνήκει στὸν Παπαδιαμάντη. Ὁμοιότητες ἐντοπίζονται καὶ στὰ ἄρθρα γιὰ τὴ Μ. Πέμπτη τοῦ '88 καὶ τοῦ '91. Τὸ ἄρθρο τοῦ 1888 ἀρχίζει ὡς ἑξῆς:

«Τὴν ἐσπέραν ταύτην ἐν τῇ ἀγρυπνίᾳ δὲν θὰ ψαλῇ πλέον τὸ Ἰδοῦ ὁ Νυμφίος ἀλλ' ἀντὶ τούτου ἕτερον τροπάριον ἀσματικόν, σεμνότατον ὡσαύτως, τὸ «Ὅτε οἱ ἐνδοξοὶ μαθηταί. Διότι σήμερον θὰ ψαλῇ ἡ ἀκολουθία τῆς αὖριον Πέμπτης εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ἱεροῦ Νιπτῆρος, τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου, τῆς παραδόσεως δηλαδὴ τῶν φρικτῶν μυστηρίων, τῆς ὑπερφυοῦς προσευχῆς καὶ τῆς προδοσίας αὐτῆς».

Ἐνῶ τὸ ἄρθρο τοῦ 1891 ἀρχίζει: «Ἐν τῇ ἀγρυπνίᾳ τῆς ἐσπέρας ταύτης δὲν θὰ ἀκούσῃτε πλέον τὸ κατανυκτικὸν τροπάριον Ἰδοῦ ὁ Νυμφίος ἔρχεται, ἀλλά, ἄλλο σεμνὸν τοῦτο καὶ περιπαθές, τὸ «Ὅτε οἱ ἐνδοξοὶ μαθηταί» κατὰ τὸ αὐτὸ ὕφος καὶ τὸν αὐτὸν ἦχον ψαλλόμενον καὶ τοῦτο. Ψαλῇσεται δὲ σήμερον ἡ ἀκολουθία τῆς Μεγάλῃς Πέμπτης, εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ἱεροῦ νιπτῆρος καὶ τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου, τῆς παραδόσεως δηλαδὴ τῶν φρικτῶν μυστηρίων, τῆς ὑπερφυοῦς προσευχῆς καὶ τῆς προδοσίας αὐτῆς».

Τὰ ἄρθρα γιὰ τὸ Μ. Σάββατο σὲ ὀρισμένες παραγράφους παρουσιάζουν μόνον κάποιες μικρὲς συντακτικὰς διαφορὰς. Ἐνα χαρακτηριστικὸν ζεῦγος παραγράφων εἶναι τὸ ἐξῆς: «Περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου τῆς Παρασκευῆς Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας καὶ Νικόδημος ὁ Βουλευτής, ἀμφότεροι κεκρυμμένοι μαθηταί τοῦ Σωτῆρος ζητήσαντες παρὰ τοῦ Πιλάτου τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ καὶ λαβόντες τὴν ἄδειαν, ἀποκαθηλοῦσι τοῦτο, ἀρωματίζουσι, καὶ ἐντυλίξαντες εἰς σινδόναν καθαράν θάπτουσιν αὐτὸ ἐν μνημείῳ καινῷ λελατομημένῳ ἐν τῇ πέτρᾳ καὶ προσκυλίσαντες λίθον μέγαν ἐπὶ τὴν θύραν ἀπῆλθον», ἀναφέρει τὸ ἄρθρο τοῦ 1888. Καὶ τὸ ἄρθρο τοῦ 1891 ἐπίσης: «Κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου τῆς Παρασκευῆς προσῆλθον οἱ δύο κεκρυμμένοι μαθηταί τοῦ Ἰησοῦ, ὁ Ἰωσήφ καὶ ὁ Νικόδημος εἰς Πόντιον Πιλάτον παρ' οὗ ἐζήτησαν τὴν ἄδειαν ὅπως ἀποκαθηλώσωσι τὸ σῶμα αὐτοῦ. Ἐπιτρέψαντος δὲ τούτου καταβιβάζουσιν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ καὶ ἀρωματίσαντες τυλίσσουσιν εἰς σινδόναν καθάραν, μεθ' ἧς θάπτουσιν αὐτὸν ἐντὸς μνημείου λελατομημένου καὶ προσκυλίσαντες μέγαν λίθον ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ μνημείου ἀπῆλθον».

Τὸ ἄρθρο μὲ τίτλο «Χριστὸς Ἀνέστη» τοῦ 1891 εἶναι πολὺ ἐκτενέστερο ἀπὸ αὐτὸ τοῦ 1888, ὥστος ὅ ἡ σύγκρισις τῆς πρώτης παραγράφου τῶν δύο ἄρθρων ἀρκεῖ γιὰ νὰ μᾶς πείσει γιὰ τὴν ταυτότητα τοῦ συγγραφέα τους. Ἡ ἀρχὴ τοῦ ἄρθρου τοῦ 1888 εἶναι: «Καθ' ἣν ὥραν τίθεται εἰς τὸ πιεστήριον τὸ φύλλον ἡμῶν, χαρμοσύνης ἀντηχοῦσιν οἱ κώδωνες καὶ οἱ ναοὶ καὶ αἱ ὁδοὶ πληροῦνται. Οἱ Χριστιανοὶ μεταβαίνουνσιν μὲ τὰς λαμπάδας εἰς τὰς χεῖρας καὶ ἀναμένουσιν τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἀπὸ τοῦ ἀρχιερέως τὰ χεῖλη θὰ ἡγήσῃ τὸ Χριστὸς ἀνέστη». Καὶ ἀντίστοιχα τὸ ἄρθρο τοῦ 1891 ἀρχίζει ἔτσι: «Καθ' ἣν στιγμὴν θὰ κυκλοφορήσῃ ἡ Ἀκρόπολις λαμπρόφωτοι οἱ ναοὶ θὰ ἀντηχοῦν ὑπὸ τοὺς χαρμοσύνους ὕμνους τῆς Ἀναστάσεως καὶ ὁ κόσμος ἀγάλων καὶ χαίρων θὰ ᾄδῃ ἄσματα χαρᾶς, θὰ ψάλλῃ ὕμνους θριάμβου τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ἐκκλησίας.»

Στὴ σειρὰ αὐτῇ τοῦ 1891 δὲν δημοσιεύεται ἄρθρο γιὰ τὴ Μ. Δευτέρα, ἐνῶ

περιλαμβάνεται άρθρο για τη Μ. Τρίτη 15/4/91, το οποίο αξίζει να εξετάσουμε με μεγαλύτερη προσοχή. Το άρθρο αυτό δεν παρουσιάζει τόσο οφθαλμοφανείς ομοιότητες στη μορφή με το αντίστοιχο του 1888. Χρησιμοποιείται βέβαια το χαρακτηριστικό ύφος και λεξιλόγιο, όμως παρατηρείται μιὰ εξέλιξη στην αντιμετώπιση του θέματος, μιὰ κάποια διαφοροποίηση του συγγραφέα, σὲ ἀντίθεση με τὰ υπόλοιπα ἄρθρα πού εἶναι, λίγο ὡς πολύ, νέα ἐπεξεργασία τοῦ ἴδιου περιεχομένου. Συγκεκριμένα, τὰ ἄρθρα γιὰ τὴ Μ. Τρίτη τόσο τοῦ 1888 ὅσο καὶ τοῦ 1891 πραγματεύονται τὴν παραβολὴ τῶν Δεκα Παρθένων. Ἐνῶ, ὅμως, τὸ 1888 καὶ φυσικὰ καὶ τὸ 1890, ὁ Μωραΐτιδης ἀντιμετωπίζει τὸ θέμα καθαρὰ περιγραφικὰ, εἰκονοπλαστικὰ θὰ ἔλεγε κανεῖς, ἀφοῦ καταπιάνεται ἀκόμα καὶ μετὶς λεπτομέρειες τῆς ἐξωτερικῆς ἐμφάνισης τῶν Δεκα Παρθένων, στὸ ἄρθρο τοῦ 1891 βλέπουμε τὸν συγγραφέα νὰ ἐμβαθύνει κάπως, νὰ ἐγκαταλείπει τὴν ἐπιφανειακὴ περιγραφή καὶ νὰ ἐπιχειρεῖ καὶ κάποια ἐρμηνεῖα τῆς παραβολῆς. Ἔτσι, ἐρμηνεύει τὴν ἐργήγηση στὴν ὁποία πρέπει νὰ βρίσκεται ὁ Χριστιανὸς ὡς ἄσκηση ἐλεημοσύνης, ἐνῶ ὑποστηρίζει ὅτι ἡ παρθενία μόνη δὲν εἶναι ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν ἀγαθότητα, πρὸς τὸ ἰδεῶδες τῆς χριστιανικῆς ἀρετῆς.

Τὸ ἄρθρο αὐτὸ, λοιπόν, ὅπως δείχνει καὶ ἡ ἀντιπαραβολὴ του μετὰ τὸ ἄρθρο τοῦ 1893, ἴσως νὰ εἶναι τοῦ Παπαδιαμάντη.

«Εἶναι χαρακτηριστικὰ», ἀναφέρω στὸ [Λάβαρον]¹⁸, «ὡς πρὸς τὴν ἐπαλάλησιν κάθε χρόνου τῶν ἰδίων ἁρθρῶν, αὐτὰ πού σημειώνονται στὴν Ἑσπερινῇ 8 Ἀπριλίου 1900, στὴ στήλη: Τ' Ἀθηναϊκὰ, μετὸν τίτλο «Καθημερινὸν σουλατσάρισμα» καὶ ὑπογραφή ὁ κινηματογράφος: «Ἀναμφιβόλως τὰ μεγαλῆτερα μαρτύρια τοῦ Χριστοῦ εἶνε τὰ ἄρθρα καὶ τὰ ποιήματα τὰ γραφόμενα πρὸς Αὐτὸν αὐτὰς τὰς ἡμέρας. Ὅλοι αἱ κοινοτυπία αἱ ὁποῖαι ἐγράφον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἐθνοφύλακος εἰς γλῶσσαν πεζὴν καὶ ἔμμετρον ἐμφανίζονται προσπαθοῦσαι νὰ περιβληθῶσι καινουργές ἐνδυμα. Ἀλλὰ τὸ καινουργές ἐνδυμα εἰς τὴν φιλολογίαν, ὅσον καὶ εἰς τὰ ραπτάδικα εἶνε τὸσον δυσκολοκατόρθωτον πρᾶγμα σήμερον [...]».

Τὸ 1898 δημοσιεύεται τὴ Μ. Παρασκευή, 3 Ἀπριλίου, ἄρθρο μὴ βιβλιογραφημένο μετὰ τίτλο «Τί εἶδος χριστιανοὶ εἴμεθα (σκέψεις ἐκ τῆς ἐβδόμδος)» καὶ ὑπότιτλο «Πῶς ἐννοοῦμεν τὴν θρησκείαν», μετὰ ὑπογραφή -μ¹⁹.

18. Στὸ ἴδιο, σ. 91.

19. Γνωστὸ ψευδώνυμο τοῦ Δημήτρη Χατζόπουλου, βλ. Κυρ. Ντελόπουλος, *Νεοελληνικὰ φιλολογικὰ ψευδώνυμα 1800-1981*, ΕΛΙΑ, Ἀθήνα 1983, σ. 61. Τοῦ ἴδιου συγγραφέα εἶναι μᾶλλον καὶ τὸ ἄρθρο μετὰ τίτλο «Κρέας! (τοῦ πολέμου εἰκόνες ἡθογραφίας)», πού δημοσιεύτηκε μετὰ τὸ ψευδώνυμο μ. — στὸ φύλλο τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα, 5 Ἀπριλίου 1898. Στὸ φύλλο τῆς 3ης Μαΐου 1887 δημοσιεύτηκε τὸ ἄρθρο «Φάουστ. Τραγωδία Γκαίτε μεταφρασθεῖσα ἐλληνιστὶ ὑπὸ Ἀριστ. Προβελεγγίου», βιβλιοπαρουσίαση τῆς μετάφρασης, μετὰ τὴν ὑπογραφή Μ. Ὁ ἀρθρογράφος ἦταν γερμανομαθής, καθότι σημειώνει: «Ἀναγινώσκοντες τὸ πρῶτον μέχρι τοῦδε δημοσιευθὲν τεῦχος ἐν παραβολῇ πρὸς τὸ γερμανικὸν πρῶτότυπον [...]».

Τὸ 1905 ἐντοπίσαμε σειρὰ ἀνυπόγραφων ἄρθρων γιὰ τὴ Μ. Ἑβδομάδα, τὰ ὅποια ἀποτελοῦν ἀναδημοσίευση ἀποσπασμάτων ἀπὸ τὰ ἐκτενῆ ἄρθρα τοῦ 1888 τοῦ Μωραΐτιδῃ. Τὰ ἄρθρα αὐτὰ δημοσιεύονται στὶς 11, 12, 13 καὶ 15 Ἀπριλίου 1905, ἐνῶ τὸ φύλλο τῆς 14 Ἀπριλίου δὲν ὑπάρχει, τουλάχιστον στὸ τμῆμα μικροφωτογράφησης τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς.

Συγκρίνοντας τὰ ἄρθρα αὐτὰ μὲ τὰ ἀντίστοιχα τῶν 18, 19, 20 καὶ 22 Ἀπριλίου τοῦ 1888 συνάγουμε τὰ ἑξῆς συμπεράσματα:

α) Τὸ ἄρθρο τῆς Μ. Τρίτης τοῦ 1905 ἀκολουθεῖ κατὰ λέξη τὸ ἀντίστοιχο ἄρθρο τοῦ 1888 ἕως τὸ στίχο 35 τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου, ἐνῶ ἔχει ἀφαιρεθεῖ ἡ λεπτομερὴς περιγραφή τῶν ἐξωτερικῶν γνωρισμάτων τῶν Δέκα Παρθένων, ἡ ὁποία ἀκολουθεῖ στὸ ἄρθρο τοῦ '88. «Εἶδωμεν εἰκόνα ὠραιότατην παριστῶσαν θαυμασιῶς τὴν παραβολὴν» εἶναι ἡ πρόταση ποὺ χαρακτηριστικὰ εἰσάγει τὴν ἐκτενὴ παράγραφο ποὺ ἀπαλείφεται στὸ ἄρθρο τοῦ 1905. Ἀντὶ τῆς συγκεκριμένης παραγράφου, ὁ συγγραφέας ἐπιλέγει νὰ κλείσει τὸ ἄρθρο του μὲ μιὰ γενικὴ ἀναφορά στὴν προσέλευση τῶν πιστῶν στὶς ἀκολουθίες τῆς Μ. Ἑβδομάδας: «Χθὲς τὸ ἑσπέρας ἐγένετο ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις, ἡ ἑναρξίς τῶν νυκτερινῶν ἀκολουθιῶν. Ἀπὸ τῆς 8ης ἑσπερινῆς ὥρας, πλῆθος ἐξ ἀμφοτέρων τῶν φύλων εἶχε συρρεύσει ἐν τοῖς ναοῖς καὶ ἡχοῦτο μετὰ πολλῆς κατανύξεως τῶν ψαλλομένων συγκινητικῶν καὶ μεστῶν ἐμπνεύσεως καὶ ὕψους τροπαρίων τῆς Ἑβδομάδος τῶν Παθῶν».

β) Τὸ ἄρθρο γιὰ τὴ Μ. Τετάρτη τοῦ 1905 ἀποτελεῖ ἀναδημοσίευση τοῦ πρώτου μισοῦ τοῦ ἀντίστοιχου ἄρθρου τοῦ 1888. Γιὰ τὴν ἀκρίβεια, πρόκειται γιὰ τοὺς πρώτους 52 στίχους τοῦ ἄρθρου τοῦ '88, τὸ ὅποιο καταλαμβάνει 101 στίχους.

γ) Τὸ ἄρθρο γιὰ τὴ Μ. Πέμπτη τοῦ 1905 ἀποτελεῖ ἀναδημοσίευση τῶν 89 πρώτων στίχων τοῦ ἄρθρου τοῦ 1888 ποὺ καταλαμβάνει 192 στίχους.

δ) Τὸ ἄρθρο τοῦ Μ. Σαββάτου τοῦ 1905 ἀποτελεῖ ἀναδημοσίευση ἀποσπασμάτων τοῦ ἀντίστοιχου ἄρθρου τοῦ 1888. Συγκεκριμένα, τὸ ἄρθρο τοῦ 1905 ἀκολουθεῖ κατὰ λέξη τὸ ἀντίστοιχο τοῦ 1888 ἕως τὸ στίχο 40 τοῦ δευτέρου καὶ μάλιστα ἕως τῆ φράσης «[ἡ ἀκολουθία] ἥτις θὰ ψαλῇ τὴν ἑσπέραν ταύτην περὶ ὥραν 7 μ.μ. ἐν μυστηριώδει πανοραμικῷ θεάματι». Στὴ συνέχεια, παραλείπονται 53 στίχοι τοῦ ἄρθρου τοῦ '88, οἱ ὅποιοι κλείνουν ἐπίσης μὲ τὴ φράση «καὶ οὕτως ἡ ἀκολουθία τοῦ Μ. Σαββάτου ἐνώπιον τοῦ ἐπιταφίου θὰ ψαλῇ ἀπόψε περὶ ὥραν 7 τῆς ἑσπέρας», ὥστε ἡ ἐπόμενη παράγραφος νὰ συνδέεται ἐξίσου καλὰ νοηματικὰ καὶ μὲ τὸ προηγούμενο ἀπόσπασμα. Τέλος, ἀκολουθοῦν οἱ ἐπόμενοι 12 στίχοι τοῦ ἄρθρου τοῦ '88, ἕως δηλαδὴ τὸ στίχο 105 αὐτοῦ, μὲ τοὺς ὁποίους καὶ κλείνει τὸ ἄρθρο γιὰ τὸ Μ. Σάββατο τοῦ 1905.

Ἐπὶ τὰ ἄλλα ἐνυπόγραφα ἄρθρα, τὸ ἄρθρο γιὰ «Τὰ Φῶτα», 6/1/89, εἶναι βιβλιογραφημένο ἀπὸ τὸν Φραγκούλα²⁰, καθὼς καὶ τὸ ἄρθρο «Χαρὰ στὰ φῶτα

20. Ὅπου στὴ σημ. 3, σ. 239, ἀρ. 106 (ὑπογρ. Μ.). Σχόλια γιὰ τὸ ἄρθρο αὐτὸ καὶ

τὰ στεγνόν», 7/1/1902²¹. Τὰ ἄρθρα αὐτὰ παρουσιάζουν λαογραφικὸ ἐνδιαφέρον, ὅπως καὶ ὀρισμένα ἀπὸ τὰ μεγαλοβδομαδιαῖα ἄρθρα τοῦ Μωραϊτίδη, μὲ τὴν πλήρη περιγραφὴ τῶν ἐθίμων τῶν ἡμερῶν. Συμβαίνει μάλιστα ἡ νοσταλγικὴ ἀναπόληση τῶν ἡμερῶν τῆς παιδικῆς ἡλικίας νὰ συνδυάζεται μὲ τὴ μελαγχολία γιὰ τὸ σήμερα καὶ τὴν ἰσοπεδωτικὴ πρόοδο τοῦ πολιτισμοῦ, κάτι ποὺ προσδίδει μιὰ λογοτεχνικὴ γοητεία στὰ ἄρθρα αὐτά.

Γιατί ἄλλα ἀπὸ τὰ ἄρθρα φέρουν τὴν πλήρη ὑπογραφὴ *Α. Μωραϊτίδης*, ἐνῶ ἄλλα ὑπογράφονται μὲ *Α.Μ.* ἢ *Μ.* καὶ ἄλλα μένουν ἀνυπόγραφα; Πιστεύω πὼς αὐτὸ δὲν ἐκφράζει κάποια σκοπιμότητα ἐκ μέρους τοῦ συγγραφέα, ἀπλῶς ὁ συγγραφέας τοὺς ἄλλοτε θυμᾶται καὶ ἄλλοτε ξεχνᾷ νὰ τὰ ὑπογράψει, ἀφοῦ μάλιστα πρόκειται γιὰ σειρὰ ἄρθρων — ἴσως κάποτε νὰ ὀφείλεται καὶ στὴν τυχαία παρέμβαση τοῦ συντάκτη τῆς στήλης. Γιὰ παράδειγμα, τὰ ἄρθρα τῆς σειρᾶς τοῦ 1888 ποὺ φέρουν ὑπογραφὴ *Α. Μωραϊτίδης* δὲν εἶναι καλύτερα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ φέρουν ὑπογραφὴ *Μ.* "Ἡ, τὸ ἄρθρο τῆς 22/4/88 πρωτοδημοσιεύεται ἀνυπόγραφο, ἀλλὰ ὅταν ξαναδημοσιεύεται στὶς 30/3/90 ἔχει τὴν ὑπογραφὴ *Α.Μ.*, καὶ πάλι ξαναδημοσιεύεται ἀνυπόγραφο στὶς 15/4/1905. Ἐτσι, εἶναι εὐλόγο νὰ δεχθοῦμε ὅτι καὶ ἄλλα ἄρθρα ἀνυπόγραφα, ἰδίως ἀπὸ τὰ παλαιότερα, ἴσως νὰ ὀφείλονται στὴν πέννα τοῦ Μωραϊτίδη ἢ τοῦ Παπαδιαμάντη.

ABSTRACT

Fotios Ar. Dimitrakopoulos, «Religious articles on holidays, published in the newspaper *Acropolis*, 1883-1908».

This article is based upon a research of the newspaper *Acropolis* for the years 1883-1908. During the years 1874-1906 A. Moraitidis and A. Papadiamantis were the first among others who used to write religious articles for the newspapers *Ephimeris* and *Acropolis*. This is a first attempt to have a check-list of all these articles, in order to identify their writers and to give a brief idea about the way the articles were written and the use of the publication.

ἀναδημοσίευσή του βλ. στὴ μελέτη μου μὲ τίτλο «Ἐικόνες» καὶ πρωτότυπα διηγήματα: «Τὰ φῶτα» τοῦ Ἀλεξ. Μωραϊτίδη», στὰ *Παπαδιαμαντικά Τετράδια*, τεύχ. 3, "Ανοιξη 1995, σσ. 27-40, ἀναδημοσιευμένη στὸ «Ἄνθος τῆς Ἑδέμ», δ.π., σσ. 43-64.

21. Στὸ ἴδιο, σ. 246, ἀρ. 204 (ὑπογρ. Ὁ ταξειδιώτης) καὶ σ. 254, ἀρ. 330.